

HALKI YANILTICI BİLGİYİ ALENEN YAYMA SUÇUNA İNTERNETTE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE HABER VERME HAKKI PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Mehmet Bahadır POLAT

Araştırma Makalesi

Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Doktora Programı Öğrencisi, Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı, mpolat@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3963-4898.

ÖZET

İfade özgürlüğü hem 1982 Anayasası hem de AİHS’de düzenlenmiş olan temel hak ve özgürlüklerden biridir. İfade özgürlüğünün sınırlandırılması, ancak temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin kurallara uygun olarak yapılabilir. Kamu otoritesi; çoğunluğun tasvip etmediği, onlar açısından şok edici olsa da bireylerin ifade özgürlüğü ile bunun kapsamında olan bilgi alma ve verme hakkını korumalıdır. Gereğesinde internet ve sosyal medya hedeflenerek hazırlandığı belirtilen “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma” (TCK m.217/A) başlıklı yeni bir suç, ihdas edilmiştir. Bu suç, özellikle suçun konusunu oluşturan “gerçeğe aykırı bilgi” açısından ifade özgürlüğünü zedeleyici bir konumdadır. Düzenlemedeki elverişlilik şartı ile saikin tespiti hususunda da sorunlu bir durum söz konusudur. Ceza yaptırımını içeren kanun metinlerinin tartışmaya mahal vermeyecek şekilde açık olması gerekir. Aksi durumda demokratik toplumun temelini oluşturan ifade özgürlüğü zedelenbilir.

ANAHTAR KELİMELER: İfade Özgürlüğü, İnternet, Sosyal Medya, Yanıltıcı Bilgi, Gerçeğe Aykırı Bilgi, Ceza Yaptırımını, Haber Verme Hakkı

İntihal / Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış olup en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) olarak lisanslıdır.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

DOI: 10.62124/kluhd.1440770.

AN EVALUATION OF THE OFFENCE OF PUBLICLY DISSEMINATING MISLEADING INFORMATION FROM THE PERSPECTIVE OF FREEDOM OF EXPRESSION AND THE RIGHT TO INFORM ON THE INTERNET

Mehmet Bahadır POLAT

Research Article

Kırklareli University, Institute of Social Sciences, Public Law PhD Programme Student, Research Assistant, Kırklareli University Faculty of Law, Department of Public Law, Department of Criminal and Criminal Procedure Law, mpolat@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3963-4898.

ABSTRACT

Freedom of expression is one of the fundamental rights and freedoms regulated in both the 1982 Constitution and the ECHR. Freedom of expression can only be restricted in accordance with the rules on the restriction of fundamental rights and freedoms. The public authority should protect individuals' freedom of expression and their right to receive and impart information, even if it is not approved by the majority and may be shocking for them. A new offence titled "Publicly Disseminating Misleading Information" (Article 217/A of the TPC), which is stated in its preamble to have been prepared by targeting the internet and social media, has been introduced. This offence is in a position to harm the freedom of expression, especially in terms of "false information" that constitutes the subject of the offence. There is also a problematic situation with regard to the determination of the condition of convenience and motive in the regulation. Legal texts containing criminal sanctions must be clear in a way that does not leave room for debate. Otherwise, the freedom of expression, which constitutes the basis of democratic society, may be harmed.

KEYWORDS: Freedom Of Expression, Internet, Social Media, Misleading Information, False Information, Criminal Sanction, Right To Inform

GİRİŞ

İnternet yalnızca teknolojik bir ürün olmayıp hayatımızı derinden etkileyen bir araç haline gelmiştir. Başlangıçta tek taraflı sabit bir bilgi sağlayıcı olan internet, daha sonra interaktif bir saha haline gelerek kendi içerisinde dönüşüme uğramıştır. “Web 2.0” olarak da anılan bu dönemde sosyal ağlar büyümeye, bireyler de internet vasıtasıyla birbirleriyle etkileşime girmeye başlamıştır¹. Yakın döneme kadar radyo, televizyon ve gazete gibi geleneksel basın araçlarıyla bilgiye erişim tek taraflı olarak mümkün olmuştur. Oysa günümüzde internet ve özellikle sosyal medya üzerinden kullanıcıdan kullanıcıya, karşılıklı olarak yoğun bir bilgi akışı söz konusudur. Bu yoğun bilgi akışının getirdiği sakıncalardan biri de manipülatif bilgilerdir. Manipülatif bilgi ile mücadele hususunda denetim sağlamak, internetin yapısı ve anonimliği sebebiyle zor olmakla birlikte, bu görev mümkün mertebe devlete düşmektedir. Yalnızca yanıltıcı bilgi ile mücadele değil; kişi özgürlüğü ve güvenliğinin internet üzerinde sağlanması da önem arz etmektedir. Bunun için idari denetimin geleneksel basın araçlarında olduğu gibi internet üzerinde de sağlanması gereklidir. Ancak bu

¹ Graham Cormode ve Balachander Krishnamurthy, ‘Key differences between Web 1.0 and Web 2.0.’ (2008) 13 (6) First Monday <<https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/2125/1972>> Son Erişim Tarihi: 11.11.2023.

denetim ve müdahale gerçekleştirilirken bireylerin temel hak ve özgürlüklerine müdahalede aşırıya gidilmemesi; yasama ve yürütme organlarının daima uyması gereken bir prensiptir.

Devletin “yanıltıcı” bilgi ile mücadele kapsamında verdiği tepki, ifade özgürlüğü bağlamında bazı problemlere yol açabilir. İfade özgürlüğü, sınırları olmayan bir insan hakkı değildir. Ancak devletin ifade özgürlüğünü sınırlarken dikkatli davranması gerekir. Nitekim gerçekleştirilen müdahaleler, yeni müdahaleleri doğuracak bir sürecin başlangıcı olabilir. Bu noktada Anayasa m. 13, 14 ve 15 hükümlerine riayet edilmesi; ifade özgürlüğü bakımından da gereklidir. Nesnel kriterler, bir hakkın sınırlanmasında önemli olsa da sınırlamanın amaca uygun olması da gerekir. Bu noktada AİHM ve AYM yüksek mahkeme içtihatlarının özellikle önem taşıdığı belirtilmelidir.

Devletin manipülatif bilgiye karşı tepkilerinden biri de yaptırım uygulamaktır. Hukukumuzda yaptırım türlerinden biri de son çare (*ultima ratio*) olarak uygulanan ceza hukuku yaptırımlarıdır. 5237 sayılı TCK’da ifade özgürlüğünü sınırlayan birçok suç tipi mevcuttur. Bu suçlara, 5237 sayılı TCK’da yer alan “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma” başlıklı 217/A maddesi eklenmiştir.

Bu çalışmada öncelikle internet ve sosyal medya, yanlış ve yanıltıcı bilgi kavramları ile sosyal medya ve internet haberciliği konularına temas edilerek ifade özgürlüğünün internetteki farklı görünümü ele alınacaktır. Akabinde TCK m. 217/A’da düzenlenen “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu” internette ifade özgürlüğü bağlamında irdelenecek ve son olarak ulaştığımız neticeler sonuç başlığı altında ortaya konacaktır.

I. İNTERNETTE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

İnternette ifade özgürlüğünün görünümünü ele almadan önce, internet ve sosyal medya kavramlarından bahsetmek gerekir. İnternetin dünyada yayılmaya başladığı ilk zamanlarda sosyal medyanın oluşumuna vücut veren karşılıklı

iletişim kısıtlıydı. Bu dönemde, geleneksel basın araçlarına benzer şekilde bilgi, internet kullanıcılarına tek taraflı olarak sağlanmaktaydı². İlerleyen dönemde hızla yayılan internet, tek taraflı bilgi sağlayıcı konumundan karşılıklı bilgi alışverişinin sağlandığı bir teknoloji haline gelmiştir. Nitekim sosyal medya platformları, bugün dünyada en yaygın kullanılan bilgi kaynakları arasında yer almaktadır. Günümüzde internete kolay ve pahalı olmayan erişim sayesinde sosyal medyada çok sayıda kayıtlı kullanıcının var olması, bu platformları bilgi yaymanın en kolay ve etkili yollarından biri haline getirmektedir. Salgın, doğal afet, spor etkinliği, seçim gibi büyük toplumsal olaylar sırasında insanlar, haber ve bilgi arayışı içerisine girmektedirler³. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada, yetişkinlerin %62'sinin bilgi ve haberleri tamamen sosyal medya üzerinden aldığı, %18'inin ise sıklıkla sosyal medya üzerinden bilgi ve habere ulaştığı belirtilmiştir⁴. Benzer oranların ülkemiz açısından da oluşabileceğini değerlendirdiğimizde, bugün bilginin en önemli kaynağının internet ve sosyal medya olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Buradaki kritik bir nokta, bilginin kapsamıdır. Bilgi, anlam olarak gerçeklikle eşdeğer kullanıma sahiptir⁵. Bu bağlamda yanıtlanması gereken ilk soru, düşünce açıklamaları ve değer yargılarının bilgi sayılıp sayılmayacağıdır. AİHM'ye göre bilgi ile düşünce açıklamaları ve değer yargıları arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir. Bilginin doğru veya yanlışlığı ortaya konulabilirken, değer

² Sibel Can ve diğerleri, 'İfade Özgürlüğü Kapsamında Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK MADDE 217/A)' (2023) 10 (33) EJSSH 57, 63.

³ Daniel A. González-Padilla ve Leonardo Tortolero-Blanco, 'Social Media Influence in the COVID-19 Pandemic' (2020) 46 (1) International Braz J Urol 120, 120.

⁴ Jeffrey Gottfried ve Elisa Shearer, 'News Use Across Social Media Platforms 2016', <www.pewresearch.org/journalism/2016/05/26/news-use-across-social-media-platforms-2016>, Son Erişim Tarihi: 13.11.2023.

⁵ Bilgi kavramı "İnsanın, toplumsal emeği ile meydana çıkardığı nesnel dünyanın yasalı ilişkilerinin, düşüncesinde yeniden üretimi" olarak tanımlanmıştır. "Mantık açısından bilgi, önergelerin ve yargıların gerçekliğe uygunluğunu dile getirir. Örneğin, "bir dörtgen, dört kenarlıdır" önermesi ve yargısı bilgidir, çünkü gerçeğe uygundur; buna karşı "bir dörtgen, üç kenarlıdır" önermesi bilgi dışıdır, çünkü gerçeğe uygun değildir.", Orhan Hançerlioğlu, 'Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar (Cilt 1) (Remzi Kitabevi 1976) 165, 166.

yargılarının ve düşüncelerin doğruluğu veya yanlışlığı tartışılmaz. Dolayısıyla düşünce açıklamaları ve değer yargılarının objektif olarak doğru veya yanlış olarak nitelenmesi mümkün değildir. Bu bakımdan bilgi, ‘varlığı kanıtlanabilen gerçeklik’ olarak ifade edilebilir⁶. Bu noktada çalışmamızla doğrudan ilgili olduğu için ‘yanlış bilgi’ ve ‘yanıltıcı bilgi’ kavramlarından söz etmek gerekir.

A. YANLIŞ VE YANILTICI BİLGİ KAVRAMLARI

Bilgi almanın ve vermenin yüksek hızlarda gerçekleştiği internet ve sosyal medyada herkes bir şekilde bilgi paylaşımı yapabilmektedir. Bu çerçevede doğru olan bilginin yanında yanlış ve yanıltıcı bilginin de bu deryada yer bulması kaçınılmazdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, yanlış bilgi ve yanıltıcı bilgi kavramları benzer kavramlardır. UNESCO; yanlış bilgi ya da mezenfermasyonu (*misinformation*), manipülatif veya kötü niyetli olmadan oluşturulmuş, doğru olduğuna inanılan fakat doğru olmayan bilgi olarak tanımlamıştır. Yanıltıcı bilgi ya da dezenformasyon (*disinformation*) ise kullanıcılara gerçek olmayan bilgiler sunarak kafalarını karıştırmaya veya onları manipüle etmeye yönelik kasıtlı girişimler olarak ifade edilmiştir⁷. Bu durumda dezenformasyon; genellikle çeşitli iletişim stratejileri, bilgisayar korsanlığı ya da bireylerin gizliliğini ihlal etme gibi bir dizi başka taktikle birleştirilir. Yanlış bilgiyi yayan ise çoğunlukla yaydığı bilginin yanlış olduğunu bilmemektedir⁸. Bunun yanında zararsız olan yanlış

---

⁶ Lingens v Austria App no 9815/82 (ECHR, 8 July 1986); AİHM, Jerusalem v. Austria kararında da bilgi ve fikir arasında açıkça bir ayrım yaparak, hoş olmayan bilginin de ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı vurgulanmıştır; App no 26958/95 (ECHR, 27 February 2001); AİHM, Oberschlick v. Austria kararında değer yargılarının bilgi olamayacağını, bu nedenle yanlışlanmalarının da mümkün olmayacağını ifade etmiştir; App no 11662/85 (ECHR, 23 May 1991).

⁷ Cherilyn Ireton ve Julie Posetti, Journalism, "Fake News" & Disinformation Handbook for Journalism Education and Training (UNESCO 2018) <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>> Son Erişim Tarihi: 13.11.2023, 7; Benzer tanımlamalar için bkz. Samet Tatar, ‘Amerikan Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber’, iç Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (edr), Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri) (Adalet Yayınevi 2022) 106, 107.

⁸ Tatar (n 7) 106.

bilgiler vardır ki dışarıdan bu bilginin yanlış olduğu açık bir şekilde belli olmaktadır. Ancak bunlar ‘mezenformasyon’ olarak sınıflandırılmamaktadır⁹.

Hem yanlış bilgi hem de yanıltıcı bilgi, toplum için sorun teşkil etmektedir. Ancak yanıltıcı bilgi, yanlış bilgiden çok daha vahim sonuçlara yol açabilme potansiyeline sahiptir. Çünkü yanıltıcı bilgi, sıklıkla kötü niyetli bir kişi veya grup tarafından organize edilen, yapay zeka ve diğer yazılımlar vasıtasıyla otomatik hale getirilerek güçlendirilen bir yapıdadır¹⁰. Son dönemde sahte haber (*fake news*) kavramı da hem yanlış bilgi hem de yanıltıcı bilgiyi içine alacak şekilde sıklıkla kullanılmaktadır¹¹. Ancak bu terim, günümüzde yalnızca gerçek anlamıyla değil politik olarak beğenilmeyen haberler için de kullanılması sebebiyle genel olarak kullanımı tercih edilmemektedir¹².

B. SOSYAL MEDYADA YANLIŞ VE YANILTICI BİLGİ

Yanlış ve yanıltıcı bilgi, insanlık tarihinde yeni bir olgu değildir. Tarihte bilinen ilk örneklerine Roma döneminde rastlamak mümkündür¹³. Ancak bugün süregelen teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal medyanın ortaya çıkışı, yanlış ve yanıltıcı bilgiyi farklı boyutlara ulaştırmaktadır. Bugün ‘*Deepfake*’ gibi görüntü ve sesin tamamen yapay zeka yoluyla oluşturulduğu ve gerçeğinden ayırt edilemeyecek video kayıtlarının oluşturulabildiği bir döneme girilmiştir¹⁴. Sosyal

⁹ European Commission, A Multi-dimensional Approach to Disinformation - Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation (Publications Office of the European Union 2018) <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271> Son Erişim Tarihi: 13.11.2023, 11.

¹⁰ Ireton ve Posetti (n 7) 7.

¹¹ Tatar (n 7) 107; Ireton ve Posetti (n 7) 7.

¹² Fernando Nunez, ‘Disinformation Legislation and Freedom of Expression’, (2020) 10 (2) UC Irvine Law Review 783, 786.

¹³ Ireton ve Posetti (n 7) 15.

¹⁴ “Deepfake” terimi, “derin öğrenme” (*deep learning*) ve “sahte” (*fake*) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Gerçek bir ses ve görüntüden ayırt edilemeyen, yapay zeka ile oluşturulan ses ve görüntüden oluşan sahte içeriklerdir. Deepfake teknolojisi ile yeterince görüntü ve ses kaydı olan bir kişinin, herhangi bir şey söyleyecek şekilde video kaydı oluşturulabilir. Teknolojinin hukuka aykırı pek çok eylemde kullanıma potansiyeli mevcuttur. Ancak özellikle yanıltıcı bilgi açısından teknolojinin tehlikeliliğini vurgulamak gerekir. Deepfake'lerin oyunu değiştiren faktörü, ilgili

medyanın gücü, yanlış ve yanıltıcı bilginin yayılması açısından yadsınamaz durumdadır. Sosyal medya platformları, uyguladıkları paylaşma ya da yeniden yayımlama (*repost*) gibi özelliklerle yanıltıcı ve yanlış bilgi paylaşımını hiç olmadığı kadar hızlı hale getirmiştir¹⁵. Yapılan bir araştırmada, yanlış veya yanıltıcı bilginin sosyal medyada gerçek bilgiden altı kat daha hızlı yayıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, yanlış ve yanıltıcı bilgi ile ilgili tehlikeli bir gerçeği de gözler önüne sermektedir¹⁶. Bu araştırmaya göre kitlelerin hızla yayılan sahte haberler yoluyla manipüle edilebilmesi çok daha kolay olabilmektedir.

Özellikle kasıtlı olarak gerçekleştirilen yanıltıcı bilginin yayılması; siyasi, ekonomik, sosyal nedenlere dayanabilmektedir. Bu bilgi, kısmen ya da tamamen yanlış olabilir. Sosyal medyada yanıltıcı bilgiye maruz bırakılan bireyler, bu gerçek olmayan bilgileri bilerek veya bilmeyerek paylaşımlar yoluyla daha geniş kitlelere yayabilmektedirler. Yanıltıcı ve yanlış bilgi sorunu, dünya genelinde özellikle seçimleri etkileme yöntemi olarak kullanılması sebebiyle son dönemde dikkatleri üzerine toplamıştır. Bunun yanında halkı kin ve düşmanlığa sevk etmeye yönelik doğru olmayan bilgilerin paylaşıldığı da görülmektedir¹⁷. Son dönemde internet kullanımının artması sonrası, internet kullanıcılarının büyük bölümünün internet haber siteleri ve sosyal medya üzerinden haber takibi yaptığını ve bilgiye ulaştığını yukarıda belirtmiştik. Kullanıcı sayısı ile orantılı şekilde ilginin artması, sosyal medya haberciliği yapan kişi sayısını da artırmıştır. Herhangi bir düzenleyici mevzuata tabi olmayan sosyal medya haberciliği,

---

teknolojinin kapsamı, ölçeği ve karmaşıklığıdır; çünkü bilgisayarı olan hemen herkes, gerçek medyadan neredeyse ayırt edilemeyen sahte videolar üretebilir. "Deepfake" ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Mika Westerlund, 'The Emergence of Deepfake Technology: A Review', (2019) 9 (11) Technology Innovation Management Review 39, 39.

¹⁵ Nunez (n 12) 786.

¹⁶ Soroush Vosoughi, Deb Roy ve Sinan Aral, 'The Spread of True and False News Online', (2018) 359 (6380) Science 1146, 1146.

¹⁷ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, 'Avustralya Hukukunda Yalan Haber', iç Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (edr), Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri) (Adalet Yayınevi 2022) 79.

günümüzde doğru bilginin yanında gerçek olmayan bilginin yayılmasında da etkili bir konumdadır. Bu noktada devletlerin yanıltıcı bilgiyi önlemesi ve önleme amacı kapsamında ceza hukukuna başvurduğu durumlarda, ifade özgürlüğü açısından ortaya çıkacak problemlerin mercek altına alınması önem arz eder.

C. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ AÇISINDAN YANLIŞ VE YANILTICI BİLGİ

1. İfade Özgürlüğü

Demokratik düzenin temel yapı taşlarından biri olan ifade özgürlüğü, bugün pek çok ülke anayasasının yanı sıra uluslararası antlaşmalarda da güvence altına alınmıştır. AYM ve AİHM içtihatlarında da ifade özgürlüğünün, işlevsel bir demokrasinin merkezinde yer aldığı ve bu özgürlüğün olmadığı yerde demokrasinin korunamayacağı açıkça ortaya konmuştur. İfade özgürlüğü; en önemli özgürlüklerden biri olmanın yanında, diğer temel hakların kullanılması için gerekli olan kamuoyunun özgürce oluşmasını sağladığından, özgür ve demokratik bir toplumun temel direklerinden biridir¹⁸. İfade özgürlüğü; kanaat özgürlüğü, fikrini açıklama özgürlüğü, bilgi alma ve bilgi verme özgürlüğü ile düşünceyi açıklamaya zorlanmamayı kapsar¹⁹. İfade özgürlüğü sadece kişilerin düşünsel ve entelektüel gelişimini sağlamaz, aynı zamanda toplumun da gelişmesine katkı sağlar²⁰. İfade özgürlüğü, 1982 Anayasasının 25. maddesinde düşünce ve kanaat hürriyeti²¹, 26. maddesinde ise düşünceyi açıklama ve yayma

¹⁸Christina Pauner Chulvi, 'Fake News And Freedom Of Expression And Information The Legal Framework and Policy Actions at the EU Level to Address Online Disinformation' iç Georgios Terzis ve diğerleri (edr), Disinformation and Digital Media As A Challenge For Democracy (Intersentia 2020) 269.

¹⁹ Durmuş Tezcan ve diğerleri, İnsan Hakları El Kitabı (9. Bası, Seçkin Yayıncılık 2021) 517.

²⁰ Tezcan ve diğerleri (n 19) 518.

²¹ Anayasanın 25. maddesi şöyledir: "*Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.*"

hürriyeti²² olarak karşımıza çıkar²³. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesinde güvence altına alınmış olan ifade özgürlüğü, kanaat sahibi olma ve bu kanaatini paylaşma özgürlüğü ile bilgi alma ve verme özgürlüğünü içerir²⁴. Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 19. maddesinde de ifade özgürlüğüne ilişkin hüküm mevcuttur²⁵. AYM, ifade özgürlüğünü "kişilerin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi" olarak belirtmiştir²⁶. Düşüncelere tolerans gösterilmesi, farklı düşüncelerin dinlenilmesine ve toplumun perspektifinin genişlemesine de katkı sağlayacaktır²⁷.

İfade özgürlüğünün içerik bakımından herhangi bir sınırlamaya tabi olmadığı görülmektedir. Hem pozitif hukuka hem de AİHM içtihatlarına bakıldığında

²² Anayasanın 26. maddesi şöyledir: "*Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.*

Bu hürriyetlerin kullanılmasında, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

²³ Hukuk tarafından tanınan ve güvence altına alınan hak ve özgürlüklere "kamu özgürlükleri" adı verilirken; bu hak ve özgürlüklerden Anayasada düzenlenmiş olanlar ise "temel hak ve özgürlükler" olarak adlandırılmaktadır; Ahmet Mithat Güneş, İnsan Hakları Hukukuna Giriş (4. Bası, Adalet Yayınevi 2023) 29.

²⁴ Mehmet Semih Gemalmaz, 'İnsan Hakları Hukuku Açısından İfade Özgürlüğü', Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını No: 8 1999) 297.

²⁵ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966) Madde 19, <<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0150.pdf>> Son Erişim Tarihi: 15.12.2023.

²⁶ Anayasa Mahkemesi Bekir Coşkun Kararı, B. No: 2014/12151, 4.6.2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın Kararı, B. No: 2013/9343, 4.6.2015, §§ 42-43; Tansel Çölaşan Kararı, B. No: 2014/6128, 7.7.2015, §§ 35-38.

²⁷ Tezcan ve diğeri (n 19) 520.

böyle bir sınırlama getirilmediği ifade edilebilir. Bu kapsamda ifade özgürlüğünün konusu siyasi, ticari, sanatsal her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır²⁸. İfadenin bir kesim için değerli ya da değersiz, yararlı veya yararsız olması; bu ifadeyi ifade özgürlüğünün kapsamı dışına çıkarmayacaktır. Bu bağlamda irdelenmesi gereken husus, ifade özgürlüğünün kapsamının ne kadar genişleyebileceğidir. AİHM içtihatları incelendiğinde, ifade özgürlüğünün kapsamına bazı sınırlamalar getirildiği görülmektedir. Özellikle nefret söylemi, ırkçılık, faşizm, ayrımcılık, savaş propagandası içeren ifadelerin; ifade özgürlüğünün norm alanına girmediği belirtilmiştir²⁹. Gerçekten de ifade özgürlüğü kapsamında ayrımcılık, nefret söylemi, ırkçılık içeren ifadelerin kullanılması sonucu bu ifadelerin yöneltildiği bireylerin yaşam hakkının dahi tehlikeye girebileceği söylenebilir. Dolayısıyla internette ifade özgürlüğünün kullanımı bakımından da nefret söylemi, ırkçılık, şiddeti övme şeklindeki ifadelerin, ifade özgürlüğünün konusunu oluşturamayacağını belirtmek gerekir³⁰.

İfade özgürlüğünün hangi yolla kullanılacağı sorusuna da değinmek gerekir. Açıklamanın niteliği ve bu açıklamanın hangi araç ile kullanıldığı, ifade özgürlüğünün kapsamına girmektedir. Bu çerçevede AİHM'nin *Oberschlick v. Austria* kararında da belirtildiği üzere kullanılan aracın niteliği, ifade özgürlüğünü etkilemez³¹. İnternette ifade özgürlüğü bakımından da bu husus geçerlidir: Araçlar değişse de ifade özgürlüğünün sağladığı koruma sürecektir.

İfade özgürlüğü yalnızca toplumun çoğunluğunun benimsediği görüşleri değil, çoğunluğun rahatsız olduğu, devletin beğenmediği, politikalarına aykırı olan, rahatsız eden; hatta şok eden bilgi ve düşünce açıklamalarını da kapsamına

²⁸ Ulaş Karan, *İfade Özgürlüğü - Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-2* (Strasbourg: Avrupa Konseyi Yayınları 2018) 6.

²⁹ Karan (n 28) 6-7.

³⁰ Karan (n 28) 7.

³¹ "Madde 10 (md. 10) sadece ifade edilen fikir ve bilgilerin özünü değil, aynı zamanda bunların aktarıldığı biçimi de korur." *Oberschlick v. Austria*, App no 11662/85 (ECHR, 23 May 1991) par. 57.

almalıdır³². Nitekim yalnızca çoğunluğun belirttiği görüşlerin ve bu çoğunluğun kabul ettiği bilginin ifade özgürlüğü kapsamında kalması, demokratik toplum düzenine aykırı bir durum oluşturacaktır. Aynı zamanda sorunların çözümünde çok sesliliğin getirdiği uzlaşma ortamının yerine güçlü olanın kuvvetiyle çözümlendiği bir ortamı meydana getirecektir³³. İnternette bu demokratik ortam, devlet tarafından sağlanmalıdır³⁴. Ayrıca nefret söylemi, ırkçılık, şiddeti övme gibi ifade özgürlüğünün konusunun dışında olan ifadeler ile bu söylemlerin birbirinden ayırt edilmesi, bu hakkın korunması açısından önem arz etmektedir³⁵.

Düşünce özgürlüğü ile ifade özgürlüğü kavramları arasındaki ilişkiye de temas

³² "...Mahkeme'nin denetim işlevi, "demokratik bir toplumu" karakterize eden ilkelere azami dikkat göstermesini zorunlu kalmaktadır. İfade özgürlüğü, böyle bir toplumun temellerinden birini, ilerlemesinin ve her insanın gelişmesinin temel koşullarından birini oluşturur. Bu özgürlük, 10. maddenin 2. paragrafına (md. 10-2) tabi olarak, sadece olumlu karşılanan veya zararsız veya kayıtsız kalınan "bilgi" veya "fikirler" için değil, aynı zamanda Devleti veya nüfusun herhangi bir kesimini rencide eden, şok eden veya rahatsız eden fikirler için de geçerlidir. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve geniş fikirliliğin gerekleridir ki bunlar olmadan "demokratik toplum" olmaz. Bu, diğer hususların yanı sıra, bu alanda uygulanan her "formalite", "koşul", "kısıtlama" veya "cezanın" izlenen meşru amaçla orantılı olması gerektiği anlamına gelir." Handyside v. UK, App no 5493/72 (ECHR, 7 Aralık 1976) par. 49.

³³ Tezcan ve diğerleri (n 19) 524.

³⁴ "...63. İnternetin, özellikle bilgi saklama ve iletme kapasitesi bakımından basılı medyadan farklı bir bilgi ve iletişim aracı olduğu doğrudur. Dünya çapında milyarlarca kullanıcıya hizmet veren elektronik ağ, aynı düzenlemelere ve denetime tabi değildir ve potansiyel olarak hiçbir zaman da tabi olmayacaktır. İnternet üzerindeki içerik ve iletişimin, başta özel hayata saygı hakkı olmak üzere, insan hak ve özgürlüklerinin kullanılması ve bunlardan yararlanılması açısından yarattığı zarar riski, basının yarattığı riskten kesinlikle daha yüksektir. Bu nedenle, basılı medya ve internetteki materyallerin çoğaltılmasına ilişkin politikalar farklılık gösterebilir. Bu politikaların, ilgili hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesini güvence altına almak için teknolojinin kendine has özelliklerine göre ayarlanması gerektiği yadsınamaz.

64. Bununla birlikte, internetin profesyonel medya faaliyetleri bağlamında oynadığı rol (bkz. Yukarıdaki 29-32. Paragraflar) ve genel olarak ifade özgürlüğü hakkının kullanılması açısından önemi dikkate alındığında (bkz. Times Newspapers Ltd v United Kingdom (no. 1 ve 2), no. 3002/03 ve 23676/03, § 27, 10 Mart 2009), Mahkeme, gazetecilerin yaptırma maruz kalma korkusu olmadan internette elde ettikleri bilgileri kullanmalarına izin veren ulusal düzeyde yeterli bir yasal çerçevenin bulunmamasının, basının "kamu bekçisi" olarak hayati işlevini yerine getirmesini ciddi şekilde engellediğini düşünmektedir (bkz. Mutatis mutandis, Observer ve Guardian / United Kingdom, 26 Kasım 1991, § 59, Seri A no. 216). Mahkeme'ye göre, bu tür bilgilerin gazetecilerin özgürlüğüne ilişkin yasal güvencelerin uygulama alanının tamamen dışında bırakılması, Sözleşme'nin 10. Maddesi kapsamında basın özgürlüğüne haksız bir müdahaleye yol açabilir..." Case of Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine, App no 33014/05 (ECHR, 5 May 2011) par. 63, 64.

³⁵ Karan (n 28) 7.

etmekte fayda vardır. İfade özgürlüğünün temelinde düşünme eylemi yatar. Belirli bir zihinsel süreçle ortaya çıkan düşüncenin oluşumuyla hukukun ilgilenmeyeceği düşünülse de hem uluslararası sözleşmeler de hem de anayasalarda kişilerin serbestçe düşünce edinebilmeleri ve düşüncelerinden ötürü kınanmamaları, bunları açıklamak zorunda bırakılmamaları gerekliliği ifade edilmektedir³⁶. Bu bağlamda ifade özgürlüğü yalnızca düşünceyi ifade edebilmeyi değil, “düşünme süreci”ni ve düşüncenin kendisini de korumaktadır. Bu kapsamda hukuk ilk aşamada düşünme sürecini korur. İkinci aşamada düşünme süreci çerçevesinde ortaya çıkmış düşüncenin ancak istenirse ifade edilebileceği hususunu korur. Üçüncü aşamada ise düşünceyi açıklayabilmesi veya bu düşüncenin yansıması olan eylemi gerçekleştirebilmesi özgürlüğünü korur³⁷. İfade özgürlüğü bu bağlamda düşüncenin kendisi ve düşünce üzerinde bireyin serbestçe tasarrufunun güvencesini sağlar. İfade etme ve bilgi verme hakkı ile bilgi alma ve ifadeye erişme hakkı, birbirini tamamlayan ve ifade özgürlüğünde birleşen kavramlardır³⁸.

Bilgi alma (bilgiye erişim), bilgi verme (bilgiyi yayma) gibi hakların ifade özgürlüğü ile ilişkisinin de irdelenmesi gerekmektedir. İfade özgürlüğünün kapsamına giren bilgi alma hakkı, 1982 Anayasası'nın 74. maddesinde “*Herkes, bilgi edinme...hakkına sahiptir.*” ifadesiyle düzenlenmiştir. Bilgi edinme hakkının sistematik olarak ifade özgürlüğü altında düzenlenmediği ve sınırlandırılmasına ilişkin Anayasa'da bir hüküm mevcut olmadığı görülmektedir. Benzer şekilde ifade özgürlüğünün düzenlendiği AİHS'nin 10. maddesinde de yer alan bilgi edinme hakkı, genel olarak erişilebilecek bir bilgiye ulaşılması yönünde bir engelin olmaması şeklinde hakkın muhataplarına negatif

³⁶ Aydın Turhan, ‘Düşünce ve İfade Özgürlüğü Kapsamında Türk Ceza Kanunu’nun 301. Maddesinin Değişimi’ (2011) 1 (2) TAAD 285, 288.

³⁷ Turhan (n 36) 288.

³⁸ Halil Kalabalık, İnsan Hakları Hukuku (5. Bası, Seçkin Yayıncılık 2017) 505.

bir yükümlülük yüklemektedir³⁹. Bu konuda AİHM tarafından bilgi edinme hakkının ihlal edildiğine dair verilmiş kararlar mevcuttur. Örneğin *Open the Door ve Dublin Well Women v. İrlanda* davasında AİHM, kürtajın yasak olduğu İrlanda’da yurt dışında kürtaj işlemini yapan kliniklerle ilgili danışmanlık hizmeti veren firmaların kapatılmasını, bilgi alma hakkının engellenmesi olarak görmüş ve ihlal kararı vermiştir⁴⁰. AİHM, bilgi alma hakkını yalnızca bireyler arası iletişimde bilgi almanın engellenmemesi şeklinde kabul etmektedir⁴¹.

Bilgi verme (yayma) hakkının ise ifade özgürlüğünün düzenlendiği Anayasa m.26 ile AİHS m.10’da düzenlendiği görülmektedir. Anayasa m.26’da bilgiyi yaymanın söz, yazı, resim veya başka yollarla yapılabileceğini düzenlemesi; bilgiyi yayma aracının sınırlı sayıda sayılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla internet Anayasa m.26 kapsamında bilgiyi yayma yollarından biri olabilir. Anayasa’nın 26. maddesi, bilgiyi yayma hakkı kapsamında basın ve yayın organlarının haber alma ve haber vermek haklarını da tanımaktadır. Anayasa’nın 28. maddesinde “basın hürriyeti” ayrıca düzenlenmiştir. 28. maddenin üçüncü cümlesinde basın özgürlüğünün sınırlandırılmasında Anayasa’nın 26. ve 27. maddelerinde yer alan hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Akademik ifadeler de bilgi verme hakkı kapsamında ifade özgürlüğü olarak değerlendirilmektedir. Anayasa m. 27’de de akademik ifadelerin bilgi verme hakkı kapsamında olduğu düzenlenmiştir⁴².

Bazı temel hakların ve özgürlüklerin öznelere, yalnızca belirli kişilerden

---

³⁹ AİHS m.10/1 “Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.”

⁴⁰ *Open Door ve Dublin Well Woman v. Ireland* Seri N. A 246 (29.10.1992). akt. Cavidan Soykan, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı’ (2007) 56 (2) 63 AÜHFD 53, 70.

⁴¹ Karan (n 28) 70.

⁴² Anayasa m. 27 c. 1 “Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.”

oluşabilmektedir⁴³. Örneğin bazı haklar yalnızca o hakkı tanımlayan ülkenin vatandaşlarının kullanımı ve yararlanması içindir⁴⁴. Bazı haklar ise “her kimse, herkes” şeklinde ifadeler kullanılmak suretiyle herkes tarafından kullanılabilir ve yararlanılabilir. Anayasa m.25’te ve m.26’ya göre ifade özgürlüğünden yararlanacak ve bu hakkı kullanacak olanlar, toplumdaki herkestir. AİHM’ye göre ifade özgürlüğü yalnızca bilgi ve düşünce açıklamasında bulunanlar açısından değil; bu bilgi ve düşünceyi dinleyen, gören ve alan kişiler açısından da geçerlidir⁴⁵. Yani ifade özgürlüğünün öznesi, toplumu oluşturan herkestir⁴⁶. Bu bağlamda vatandaş olup olmamak, sıfat, hükümlü olmak, tutuklu olmak gibi hususlar; ifade özgürlüğünün öznesi olmak açısından önem arz etmemektedir⁴⁷. İfade özgürlüğünün muhatabı (yükümlüsü) ise devletin kendisidir⁴⁸. Nitekim ifade özgürlüğü demokratik bir toplum temelini oluşturuyorsa, bunu sağlaması gereken ve koruması gerekenin devlet olması gerekir. Her temel hak ve özgürlükte olduğu gibi ifade özgürlüğünün de keyfi müdahalelerden korunması önemlidir. Bu korumanın kapsamına yalnızca devletin kendisinden gelen

⁴³ Temel hak ve özgürlüklerin öznelere, bu temel hak ve özgürlüklerden yararlanan ve bunları kullanan kişilerdir. Bkz. Güneş (n 23) 156.

⁴⁴ Güneş (n 23) 154.

⁴⁵ Gemalmaz (n 24) 300, 301; "Bu ilkeler basın söz konusu olduğunda özel bir öneme sahiptir. Bu durum toplumun genelinin çıkarlarına hizmet eden ve aydınlanmış bir kamuoyunun iş birliğini gerektiren adalet yönetimi alanında da eşit derecede geçerlidir. Mahkemelerin boşlukta çalışamayacağı genel olarak kabul edilmektedir. Mahkemeler uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulduğu bir forum olsa da bu durum uyuşmazlıkların başka yerlerde; ister uzmanlaşmış dergilerde, ister genel basında, isterse de genel olarak halk arasında önceden tartışılmayacağı anlamına gelmez. Ayrıca, kitle iletişim araçları adaletin düzgün bir şekilde yerine getirilmesi için konulan sınırları aşmamalıdır. Ancak kamu yararını ilgilendiren diğer alanlarda olduğu gibi mahkemelerin önüne gelen konularla ilgili bilgi ve fikirleri aktarmakla yükümlüdür. Medyanın görevi sadece bu tür bilgi ve fikirleri aktarmak değildir: halkın da bunları alma hakkı vardır." The Sunday Times v United Kingdom (1979) 2 EHRR 245, par. 65.

⁴⁶ Güneş (n 23) 145; Karan (n 28) 4.

⁴⁷ Karan (n 28) 4.

⁴⁸ Hak ve özgürlükleri kullanan ve bunlardan yararlanan öznelere karşısında bu hakkın kullanımı ve yararlanılması noktasında muhatapları da mevcuttur. Genel olarak hak ve özgürlüklerin muhatabı devlet olsa da bazı hak ve özgürlükler açısından özel kişiler de bu hakların kullanımı ve haklardan yararlanma noktasında muhatap olabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Güneş (n 23) 150-154.

müdahaleler değil; diğer kişi ve gruplardan gelecek olan müdahaleler de girer⁴⁹. İfade özgürlüğünün öznesi ve muhatabı belirlenirken, yatay etki ve dikey etki kavramlarından da bahsetmek gerekir. Dikey etki, temel hak ve özgürlüklerin devlet ve birey arasında mevcut olduğunu ifade etmektedir⁵⁰. Bu kapsamda devletin bireyin hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği durumlar, “dikey ihlal” olarak adlandırılır⁵¹. Temel hak ve özgürlüklerin ihlali, büyük ölçüde devletin kendisi tarafından gerçekleştirildiği için genelde temel kuralın dikey etki olduğu belirtilmektedir⁵². Bu anlayışla bireyin devletten (iktidardan ve siyasi baskıdan) koruması amaçlanır⁵³. Yatay etki ise temel hak ve özgürlüklerin bireyler arasındaki ilişkilerde de geçerli olduğunu ifade eder⁵⁴. Bu bağlamda insan hakları, bireyler arasındaki ilişkilerde de bağlayıcıdır⁵⁵. Devletin insan hakları ihlallerinin önlenmesindeki yükümlülüğü, yalnızca dikey etki bağlamında değil, bireyler arası ilişkilerde hak ve özgürlükleri dikkate alan yatay etki açısından da mevcuttur⁵⁶. AYM ve AİHM, ifade özgürlüğünün yatay etkisini kabul etmiştir⁵⁷. İfade özgürlüğü açısından bu durum irdelendiğinde; bu hakkın kullanılması sırasında çoğunlukla devlet ve bireyin karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Ancak zamanla değişen toplumsal ve ekonomik yapı, ifade özgürlüğünün yatay etkisini ortaya çıkarmıştır. Örneğin ifade özgürlüğü kullanılırken bireylerin ekonomik hak ve menfaatleri zaman zaman zedelenmektedir. Bu bağlamda Almanya Federal Anayasa Mahkemesi tarafından verilen *Lüth* kararında, boykota çağrı

⁴⁹ Mustafa Erdoğan, ‘Özgürlük-Güvenlik Dengesi mi?’ <<http://erdoganmustafa.org/ozgurluk-guvenlik-dengesi-mi/>> Son Erişim Tarihi: 05.02.2024. Mustafa Erdoğan, ‘Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif’ (2001) (24) *Liberal Düşünce* 8, 9.

⁵⁰ Dilara Dönmezkuş, Temel Hakların yatay Etkisi ve İfade Özgürlüğü (On İki Levha Yayıncılık, 2021) 17; Güneş (n 23) 154.

⁵¹ Güneş (n 23) 154.

⁵² *Ibid.*

⁵³ Dönmezkuş (n 50) 19.

⁵⁴ Güneş (n 23) 154.

⁵⁵ Güneş (n 23) 154.

⁵⁶ *Ibid.* 155.

⁵⁷ Karan (n 28) 95.

eylemine diğer bireylerin ekonomik menfaatlerini zedelediği belirtilmiştir⁵⁸. İfade özgürlüğü de hem bireyler arasında hem de bireyle devlet arasında hakların çatışmasına sebep olabilir.

2. Özgürlük ve Güvenlik Dengesi

Özgürlük ve güvenlik, demokrasilerde denge bulması zor olan iki unsurdur. Nitekim devletler, çoğunlukla güvenliği özgürlüğe tercih ederler. Hatta iktidarlar, güvenliği artırmak için özgürlük-güvenlik dengesi söylemine başvurmak suretiyle bireylerin özgürlüklerinden feragat etmesi gerektiğini savunurlar⁵⁹. Özgürlük-güvenlik ilişkisinin öğretide özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra tekrardan tartışma konusu yapıldığı görülmektedir. Özgürlük, demokratik toplumlar için vazgeçilmez bir esastır. Ancak güvenlik olmayan bir ortamda da özgürlükten bahsedilebileceğini söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla özgürlük ve güvenlik, birbirini tamamlayan iki unsurdur. Buna rağmen özgürlük ve güvenlikten birinin terazide ağır basması halinde, diğeri açısından tehlike oluşmaktadır. Halbuki güvenlik için özgürlüklerden vazgeçmek, demokrasinin öncelikli amacı olan özgürlüklerin korunmasına aykırı bir eylemdir. Çünkü, güvenlik ile özgürlük arasında aslında eşitlik bulunmaz. Güvenlik, özgürlük için bir araçtır. Bu çerçevede güvenlik için özgürlükten vazgeçilmesi bir çelişki haline gelmektedir⁶⁰.

İfade özgürlüğü açısından da benzer bir değerlendirme yapmak mümkündür. Güvenlik amacıyla ifade özgürlüğünden vazgeçmek, güvenliği artırmayacağı gibi bir özgürlüğün sınırlarının da daraltılmasına neden olacaktır. Bu arada güvenliğin de sağlanacağına garanti bulunmamaktadır. Anayasanın farklı maddelerinde insan hak ve özgürlüklerinin korunmasına ilişkin hükümler bulunması, devletin

⁵⁸ Dönmezkuş (n 50) 161.

⁵⁹ Mustafa Erdoğan, 'Anayasal-Demokratik Bir Rejimde Özgürlük ve Güvenlik' (2013) 12 (24) İTÜSBD 21, 23.

⁶⁰ Erdoğan (n 59) 26.

insan haklarının korunmasındaki yükümlülüğünün vurgulanması amacını taşır⁶¹. İfade özgürlüğünün de güvenlik lehine sınırlandırılmasında “özgürlük karinesi” esas alınmalıdır. Aşağıda anlatılacağı üzere sınırlama, meşru ve güçlü bir nedene dayanmadığı sürece yapılamaz. Bu sebeple özgürlüklere getirilecek sınırlamanın somut ve özgürlüklere tehdit oluşturan tehlikeleri önleyeceği kanıtlanmalıdır⁶². Nitekim TCK m.1’de eylemlerin ceza hukuku yaptırımlarına bağlanmasının temel sebeplerinden biri, kişi hak ve özgürlüklerini korumak olduğu, düzenlenme altına alınmıştır. Dolayısıyla kişi hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla başka bir hakka ve özgürlüğe sınırlama getirilirken, arada mevcut bulunan dengenin güvenlik lehine yitirilmesi, aslında iki hak ve özgürlüğün birden zarar görmesine neden olacaktır.

II. İNTERNETTE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASI

Sınırlama, hak ve özgürlüklerin kullanım alanını daraltan dış müdahale olarak tanımlanmıştır⁶³. İfade özgürlüğü de diğer hak ve özgürlükler gibi üzerinde meşru ve açık bir sınırlama olmadığı sürece mutlak olarak geçerlidir. Özgürlüklerin geniş, sınırlamaların dar yorumlanması gerekliliği de göz önüne alınmalıdır⁶⁴. İnsan haklarına ilişkin uluslararası belgeler ve Anayasa m. 13’te bu sınırlamaların nasıl ve hangi gerekçelere dayanılarak yapılması gerektiği ifade edilmektedir. İnternette ifade özgürlüğünün sınırlandırılması bakımından da aynı hususlar geçerli olacaktır. Bununla birlikte AYM’nin internette ifade özgürlüğüne ilişkin bir sınırlama yapılırken çok daha dikkatli davranılması gerektiği yönünde görüşü mevcuttur⁶⁵.

⁶¹ Anayasa m.2, m. 5, m. 14, m. 68, m. 81 ve m.103’te insan haklarının korunması ile ilgili genel nitelikte hükümler mevcuttur.

⁶² Erdoğan (n 59) 28.

⁶³ Güneş (n 23) 156.

⁶⁴ Güneş (n 23) 159.

⁶⁵ "81. 5651 sayılı Kanun’un 9. maddesinin (9) numaralı fıkrasının iptaline ilişkin inceleme sırasında Anayasa Mahkemesi bireylerin hak ve hürriyetlerini kullanırken devletin müdahalesine uğrayacakları endişesi taşımalarının bireylerin bu hak ve hürriyetlerini serbestçe kullanmalarını

İfade özgürlüğünün mutlak olduğunu savunanlara göre bu hak ve özgürlük, hiçbir koşul altında sınırlandırılmaz; düşüncenin birine imtiyaz sağlanırken diğerini görmezden gelmek, ifade özgürlüğünü bir ayrıcalık haline getirerek ilkenin temel amacına aykırılık oluşturacaktır. Benzer bir görüş; ifade özgürlüğü kullanılırken herhangi bir şiddet, zor unsurlarına başvurulmadığı sürece bu özgürlüğün sınırsız olması gerektiğini savunmaktadır⁶⁶. Ancak uygulamada ifade özgürlüğü de sınırlandırılabilen hak ve özgürlüklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre AİHS'nin 10. maddesinde bu özgürlüğün sınırları çizilerek belirtilmiştir. Bu hak ve özgürlük kullanılırken belirli müdahalelere tabi tutulabilecektir⁶⁷. İnternette ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi için temel hak ve özgürlüklerin genel sınırlama şartları olan kanunilik, nedene bağlılık, anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olma, ölçülülük, öze dokunmama, laik cumhuriyetin gereklerine aykırı olmama ve demokratik toplumda gereklilik ilkelerine uygun davranma yükümlülüğüne uyulması gereklidir⁶⁸.

Kanunilikten kasıt, halk tarafından seçilmiş yasama organını oluşturan meclis

---

engellediği ve onların demokratik toplum düzeninin temellerini inşa etme fonksiyonunu geri dönülmez biçimde zedelediği tespitini yapmıştır. Anayasa Mahkemesi bahsi geçen kararda bireylerin interneti Anayasa'da tanımlanan birçok hak ve hürriyetin kullanılması noktasında araçsallaştırdığı, örneğin haberleşme özgürlüğünün, düşünce ve ifadeyi yayma özgürlüğü ile bu kapsamda haber veya fikir alma özgürlüğünün, eğitim ve öğrenim hürriyetinin, haber alma hürriyetinin, iktisadi girişim hürriyetinin internet yoluyla kullanılabilirdiği tespitini yapmıştır (AYM, E.2014/87, K.2015/112, 8/12/2015, § 166).

82. Dolayısıyla başta ifade ve basın özgürlüğü olmak üzere internet özgürlüğü ile bağlantılı diğer hak ve özgürlüklerin demokratik bir toplumdaki yaşamsal önemi (bkz. § 45) nazara alındığında internet konusunda kamu gücünü kullanan makamların ve mahkemelerin çok hassas davranmaları gerektiği açıktır (AYM, E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; internetin vazgeçilmez niteliğine ilişkin açıklamalar için ayrıca bkz. AYM, E.2014/87, K.2015/112, 8/12/2015, § 116). İnternete erişimin engellenmesi tedbiri en son başvurulacak çare olmalıdır. İnternet ortamında bulunan zararlı içeriklerle, diğer başka usullerle mücadele etmek mümkünse ya da erişimin engellemesi ile korunan menfaate karşılık daha büyük bir zarar doğmuşsa böyle bir durumda erişimin engellenmesi kararı, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalinin teşkil edecektir.", Anayasa Mahkemesi, B 2014/5552, 26.10.2017, par. 81, 82.

⁶⁶ Tezcan ve diğerleri (n 19) 540.

⁶⁷ Gemalmaz (n 24) 298.

⁶⁸ Güneş (n 23) 234.

tarafından çıkarılan kanunlarla bu sınırlamanın yapılmasıdır⁶⁹. Buna ‘kanuna dayalılık’ ilkesi de denir⁷⁰. Burada belirtilmesi gereken husus, Anayasada hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağı öngörülen hak ve özgürlüklerin, kanunla bile olsa sınırlandırılmayacağıdır⁷¹. İfade özgürlüğü, bu hak ve özgürlüklerden değildir. AİHM için kanunilik ilkesinden anlaşılması gereken; sınırlamanın öngörülebilir, belirlenebilir olmasıdır⁷². Nedene bağlılık ilkesi, ifade özgürlüğünü sınırlamanın bir diğer şartını oluşturmaktadır⁷³. Anayasa m.13’e göre temel hak ve özgürlüklerden olan ifade özgürlüğü de ancak belirtilen nedenlere dayanarak sınırlandırılabilir. İfade özgürlüğü açısından bu nedenler Anayasa m.26’da sayılmış olup, internette ifade özgürlüğü açısından da geçerli olacaktır. AİHM, nedene bağlılık ilkesi için bir devletin takdir yetkisini denetlerken o devletin kendine özgü durumuna göre (örf ve adet gibi) değerlendirme yapmaktadır⁷⁴.

İnternette ifade özgürlüğüne yönelik sınırlama, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olma ilkesine göre yapılmalıdır⁷⁵. Anayasanın sözüne uygun olmasından, Anayasada açıkça düzenlenmiş hükümlere aykırı olmaması anlaşılmalıdır⁷⁶. Anayasanın ruhuna uygun olmaktan anlaşılması gereken, sınırlama yapılırken Anayasanın tamamının gözetilmesidir⁷⁷. Ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa m. 13’te belirtilen bir diğer sınırlama şartıdır. Sınırlama durumunda, bu sınırlamanın amacına ulaşmasında en elverişli ve sınırlamayı en alt düzeyde tutacak olan seçilerek dengenin oluşturulması,

---

⁶⁹ Ibid 236, 237; Gemalmaz (n 24) 299.

⁷⁰ Gemalmaz (n 24) 299.

⁷¹ Güneş (n 23) 237.

⁷² Ramazan Özkepir ve diğerleri, Sosyal Medya ve Basın Hukuku, (2. Bası, Seçkin Yayıncılık 2022) 66.

⁷³ Ibid 237, 238; Halil Kalabalık, İnsan Hakları Hukukuna Giriş (5. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023) 101.

⁷⁴ Özkepir ve diğerleri (n 72) 66.

⁷⁵ Güneş (n 23) 240.

⁷⁶ Ibid 239, 240; Kalabalık (n 73) 107, 108.

⁷⁷ Güneş (n 23) 240.

ölçülülüktür⁷⁸. Başka bir ifade ölçülülük; temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında başvuru araçlarının, ulaşılmak istenen amaç ile asgari düzeyde sınırlandırma yapılarak dengelenmesini ifade eder⁷⁹. Ölçülülük ilkesinin üç unsuru elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁰. AYM, internette ifade özgürlüğünün sınırlandırılması bakımından ölçülülük ilkesine dikkat çekerek, çok daha hassas davranılması gerektiğini ifade etmiştir⁸¹.

İnternette ifade özgürlüğünün sınırlandırılması noktasında bir diğer husus, öze dokunma yasağına aykırı davranılmamasıdır⁸². Öze dokunma yasağından anlaşılması gereken, sınırlama yapıldığı takdirde o temel hak ve özgürlüğün kullanımının son derece zorlaşacağı veya imkansız hale geleceği bir seviyeye getirilmemesi gerekliliğidir⁸³. Demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve laik cumhuriyetin gereklerine aykırı olmama, Anayasa m. 13'te düzenlenen ve internette ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi için gerekli diğer şartlardır. AİHS ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de ifade özgürlüğü dahil temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriteri mevcuttur⁸⁴. Anayasa Mahkemesi, demokratik toplum düzeninin çağdaş batılı devletlerde mevcut olan demokratik toplum düzeni olduğunu belirtmiştir⁸⁵. AİHM; demokratik düzenden anlaşılması gerekenin çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik olduğunu ifade etmiştir⁸⁶. Demokratik düzenin gereklerine uygunluk ilkesi ile öze dokunma yasağının sık sık birlikte değerlendirildiği belirtilmiştir⁸⁷.

⁷⁸ Kalabalık (n 73) 108.

⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Güneş (n 23) 241-243.

⁸⁰ Ibid 241; Özkeper ve diğerleri (n 72) 67.

⁸¹ Anayasa Mahkemesi, B 2014/5552, 26.10.2017, par. 82.

⁸² Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması bakımından öze dokunma yasağı, Anayasa m. 13'te belirtilmiştir; Güneş (n 23) 244.

⁸³ Ibid 244.

⁸⁴ Ibid 245; Özkeper ve diğerleri (n 72) 67.

⁸⁵ Güneş (n 23) 245.

⁸⁶ Özkeper ve diğerleri (n 72) 67; Castells v Spain, App no 11798/85 (ECHR, 23 Apr 1992) par. 42.

⁸⁷ Kalabalık (n 73) 111.

Laik cumhuriyetin gereklerine aykırı olmama ilkesi bakımından öncelikle laik cumhuriyetin ne olduğunun irdelenmesi gerekmektedir. Laiklik, din özgürlüğü ve din ve devlet işlerinin ayrılması olarak iki farklı anlama tekabül eder⁸⁸. Bu anlamda sınırlamanın din özgürlüğüne engel teşkil etmemesi, aynı zamanda farklı din mensuplarına veya herhangi bir dine mensup olmayanlara farklı muamele yapılmasına neden olmaması gerekmektedir⁸⁹. İnternette ifade özgürlüğünün sınırlandırılması bakımından da yapılacak sınırlandırmanın bu gerekliliğe uygun olması şarttır.

İnternette dolaşan bilgi ve haberlerin sınırlandırılması, ifade özgürlüğü açısından değerlendirilmesi gereken bir konudur. Çünkü sınırlandırma, bizi internette ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkının ne kadar ileri gitmesi gerektiğini tanımlamaya zorlamaktadır. Hem öğretilerde hem de mahkeme içtihatlarında, bilgi ve görüşlerin internet üzerinde yayımlanması ve paylaşılması, ifade özgürlüğünün bir biçimi olarak kabul edilmelidir. Bir haber veya bilgi yayımlayan web siteleri ya da sosyal medyada yayımlanan bir görüş ve bilgi, geleneksel medya ile aynı sınırlar dahilinde bu özgürlüğün kapsamına girmektedir. Öte yandan yanlış veya yanıltıcı olmasına bakılmaksızın bilginin doğru olmaması, hukuk düzeni tarafından korunan hukuki değerlerin bir veya birden fazlasının zarar görmesi ihtimalini doğurmaktadır. Bu nedenle doğru olmayan bilginin paylaşılması, orantılı sınırlamalara veya yaptırımlara tabi tutulabilir. Örneğin, doğru olmayan bilginin ilgili internet sitesinden kaldırılması için bir düzenleme yapılabilir. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesinde, bireyin kişilik haklarını ihlal eden internet içeriklerinin kaldırılması için Sulh Ceza Hakimliğine başvurabilmesine imkan veren bir düzenleme mevcuttur. Benzer şekilde, her bir bireye internetteki doğru

---

⁸⁸ Güneş (n 23) 247.

⁸⁹ Ibid 247.

olmayan bilgilerin kaldırılması için Sulh Ceza Hakimliğine başvurma imkanı tanınabilir.

Yanılıcı bilgi ve haberler ise farklı değerdendirilmesi gereken bir konudur. Çünkü yanılıcı bilgiler ve haberler, amacına göre korunan hukuki değerdere zarar vermekte ve halkın gerçek haberlere erişim hakkını da elinden almaktadır. Gerçekten yanılıcı bilgi paylaşımı, korunan hukuki değerdere ihlal edebilmektedir. Yanılıcı bilgi paylaşımı yoluyla kitleler manipüle edilerek suç işlemeye tahrik edilebilir, toplum sağlığının bozulmasına (örneğin aşular hakkında ortaya atılan yanılıcı bilgiler sonucu aşı karşıtlığının oluşmasıyla bulaşıcı hastalıkların yayılması) yol açılabilir⁹⁰. Bu nedenle, yanılıcı bilgiye karşı belirli önleyici tedbirlerin alınması kaçınılmazdır. Ceza hukuku yaptırımı da bu bağlamda karşımıza çıkan bir seçenektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu tedbirlerin “son çare” olması bakımından ceza hukukunda suç düzenlemesi yapılırken, ifade özgürlüğü açısından yapılacak sınırlamanın belirttiğimiz ilkeler bağlamında aşılmamasına dikkat edilmesidir. İfade özgürlüğünü sınırlandırırken gerçeği mutlak bir ölçüt olarak kabul etmek doğru olmayacaktır. Zira gerçek, hukuki açıdan var olan bir kavram değildir. Bununla birlikte bu iki özgürlük, eşit düzeyde değildir. Gerçekleri kanıtlamak mümkündür, dolayısıyla gerçekleri ifade edenlerden bunları kanıtlamaları beklenebilir. Öte yandan değer yargıları doğrulanamaz ve bu nedenle doğru olmaları istenemez. Bu kriter, AİHM tarafından da kabul edilmiş olup pek çok kararda görülebilmektedir⁹¹. Ancak AİHM, değer yargılarının bile yeterli olgusal dayanak taşımadığı takdirde aşırıya kaçtığını vurgulamaktadır⁹². AYM tarafından verilen kararlarda da değer yargılarının somut unsurlar ile desteklenebilir olup olmadığı incelenmektedir. Bu

⁹⁰ Tülay Kitapçioğlu Yüksel, ‘Halkı Yanılıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Hakkında Bir Değerlendirme’ (2023) (207) THD 94, 102.

⁹¹ App no 11662/85 (ECHR, 23 May 1991); Otegi Mondragon v Spain, App no 4184/15 (ECHR, 6 Kasım 2018); Chulvi (n 18) 281.

⁹² App no 11662/85 (ECHR, 23 May 1991) par. 43.

konuda AYM, değer yargılarının kısmi de olsa somut unsurlarla desteklenmiş olması gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede kısmen de olsa somut bir unsurla desteklenemeyen değer yargılarının ölçüsüzlüğüne karar verilmektedir⁹³.

Bir bilginin aktarılması veya düşünce açıklaması sırasında kasıtlı olarak doğru bilginin kullanılmaması durumu hariç olmak üzere; yanlış bilgilerin yorumu ve haberleştirilmesi, ifade özgürlüğü kapsamında kalması gereken niteliktedir. Dolayısıyla bazıları doğru ve bazıları yanlış (yanıltıcı değil) olsa da değer yargılarının ve değerlendirmelerin doğruluğu, siyah-beyaz bir mesele değildir. Benzer şekilde, gerçekleri belirli bir politik çizgiye göre yorumlayan partizan haberler, gazeteciliğin yanlış uygulanmasına örnek teşkil etse de ifade özgürlüğüne aykırı bir durum oluşturmaz. Eleştiriler yanlış veya hatalı ifadeler içerebilir ya da tamamen 'yanlış' olabilir. Buna rağmen bu tür ifadeler, ironi veya mizah amacıyla üretildiği için haber ya da bilgi olarak sınıflandırılmazlar⁹⁴. İspanya Anayasa Mahkemesi, tam doğruluğu tartışmalı olsa bile dürüstçe derlenen ve dağıtılan haberlerin dahi ifade özgürlüğü kapsamında kaldığına hükmetmiştir. Mahkeme, haberlere karşı nesnel bir tutum takınarak gerçeklerin sadece tartışmasız versiyonlarına izin vermek yerine, “*özgür bir tartışmada yanlış iddiaların kaçınılmaz olduğuna, dolayısıyla bu hakkın tanınması için doğruluğun bir koşul olarak dayatılması halinde, kişinin kendi güvenliğini tek yolunun sessiz kalmak olacağını*” belirterek çoğulculüğün sağlanması için bilginin doğruluğu tartışmalı da olsa sınırlandırılırken demokratik toplumun gereklerine aykırı davranılmaması gerektiğini vurgulamak istemiştir⁹⁵.

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması şartları bakımından TCK m.217/A düzenlemesini irdeleyecek olursak, öncelikle Anayasa m.13'te öngörülen sınırlama nedenlerinin bu suç ihdas edilirken dikkate alınmadığını belirtmek

⁹³ Karan (n 28) 77; AYM, Nilgün Halloran Kararı, B. No: 2012/1184 16.7.2014, par. 56.

⁹⁴ Chulvi (n 18) 283-284.

⁹⁵ İspanya Anayasa Mahkemesi, 6/1988 21 Ocak 1988; aktaran Chulvi (n 18) 283.

gerekir. Çünkü ifade özgürlüğünü sınırlayan bu düzenleme; aşağıda açıklanacağı üzere nedene bağıllık, ölçülülük, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama şartlarını sağlamamaktadır. Bu şartları taşıyamaması, TCK m.217/A’da yer alan düzenlemenin hukuka aykırılığı sonucunu doğuracaktır. Öğretideki benzer bir görüş, TCK m.217/A’da düzenlenen suçun temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırması şartlarından demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve hukuken öngörülebilir olmayı sağlamadığını ifade etmektedir⁹⁶. Düzenlemenin en tehlikeli yanlarından birisi de sosyal medya ve internette ifade özgürlüğünü zedeleyecek olmasıdır. Bu suç, aşağıda da değinileceği üzere belirsizlikler ile doludur. Bu belirsizliklerin ortadan kaldırılması halinde dahi ceza hukukunun son çare olması ilkesi dikkate alınmadığından, maddenin ciddi bir revizyona ihtiyacı bulunmaktadır.

A. CEZA HUKUKUNUN SON ÇARE OLMASI

Ultima ratio, diğer bir tabirle ceza hukukunun son çare olması ilkesi; uluslararası sözleşmeler ve anayasal metinlerde düzenlenmemiştir. Buna rağmen hukuk düzeninde temel hak ve özgürlüklerin korunması ve sınırlandırılmasında öncelikle hukukun diğer dallarına başvurularak ceza hukuku yaptırımlarının son çare olarak tercih edilmesi, hukukun temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmektedir⁹⁷. Hangi haksızlığın suç ihdası gerektireceği konusunda da belirlilik mevcut değildir. Bu konuda bir düzenleme olmadığından kanun koyucu, hangi eylemleri suç olarak nitelendireceğine kendi karar vermektedir. AYM tarafından verilen kararlarda da hangi eylemlerin suç oluşturacağı hususunda kanun koyucunun takdir hakkının bulunduğu belirtilmektedir⁹⁸. Bununla birlikte kanun

⁹⁶ Kitapçıoğlu Yüksel (n 90) 101.

⁹⁷ Soner Demirtaş, ‘Türk Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma ve Ceza Vermekten Kaçınma Eğilimi’ (2019) 21 (Özel S.) 491, 493; Kitapçıoğlu Yüksel (n 90) 96.

⁹⁸ “...Yasa koyucunun ceza politikasının, öncelikle Anayasanın 2 nci maddesinde nitelikleri, 5 inci maddesinde de temel amaç ve görevleri belirtilen hukuk devleti ilkesine ve anılan maddelerde yer alan adalet ilkesine ve 38 inci maddedeki güvencelere uygun olması gerekir. Bu doğrultuda ceza önemiyle toplumsal barışı amaçlayan Anayasa, suçların niteliği, işlenme biçimi ve kamu düzeni

koyucu, suç ihdas etme konusundaki takdir yetkisini kullanırken Anayasa m.13'te yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması kurallarını da göz önünde tutmak zorundadır. Dolayısıyla suç ihdası kanunla, meşru bir nedene bağlı olarak, anayasanın sözüne ve ruhuna uygun bir şekilde, ölçülülük ilkesine riayet edilerek, temel bir hak ve özgürlüğün özüne dokunmayan, laik cumhuriyetin gereklerine aykırı olmayan ve demokratik toplumda gereklilik ilkelerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda son çare ilkesinin ceza hukuku açısından uygulanmasının temel nedenlerinden biri, temel hak ve özgürlüklere en ağır sınırlama getiren yaptırım türü olmasındandır⁹⁹.

Demokratik bir düzende ceza hukuku, hak ve özgürlükleri sınırlandırmaktan ziyade onları koruma amacı taşır. Bu durum TCK m.1'de de belirtilmiştir. Dolayısıyla demokratik toplumlarda ceza hukuku yaptırımıyla bir hak ve özgürlüğün sınırlandırılması, ancak başka bir hak ve özgürlüğün korunması amacıyla gerçekleştirilebilir. Suç ihdası yapılırken bir tarafın hakkını kısıtladığı, diğer tarafın da hakkının korunmasını sağladığı düşünüldüğünde, aradaki dengenin bozulması halinde artık idari yaptırımların da düşünülmesi gerekmektedir. Bu nedenle TCK m.217/A'da düzenlenen eylem açısından bir ceza hukuku yaptırımı öngörülmeden önce idare hukuku yaptırımı öngörülmesi daha isabetli olacaktır¹⁰⁰. Öğretide bu yöndeki benzer bir görüşe göre ceza hukuku yaptırımlarının son çare olması ilkesi dikkate alındığında, yanıtıcı bilgi ile mücadelede bu şekilde bir yaptırım öngörülmesi, Anayasa m.13'te temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında geçerli olan ölçülülük, nedene bağlılık şartlarının sağlanmadığını, cezaya layık bir eylemin bulunmaması sebebiyle idari

---

için yarattığı tehlikeyi gözeterек ne miktar ceza verileceğinin ve hangi ceza tedbirlerinin ne yolda uygulanacağıın saptanmasını yasa koyucuya bırakmıştır.”AYM, E 2011/17 K 2011/171, 22.12.2011.

⁹⁹ Demirtaş (n 97) 499.

¹⁰⁰ Kitapçıoğlu Yüksel (n 90) 96.

yaptırım öngörülmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁰¹.

III. HALKI YANILTICI BİLGİYİ ALENEN YAYMA SUÇU

İfade özgürlüğünün sınırlandırılması yollarından biri de bu özgürlüğe aykırı olan durumları ceza hukuku yaptırımına tabi kılmaktır. TCK'da ifade özgürlüğünü sınırlayan pek çok suç tipi mevcuttur¹⁰². 18.10.2022 tarihinde 7418 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle TCK'ya 217/A maddesi olarak eklenen "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma" başlıklı suç tipi, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. İnternet üzerindeki yayımlara erişimin engellenmesi şeklinde sınırlandırma, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8, 8/A, 9 ve 9/A maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu, Anayasada belirtilen sınırlandırma nedenlerini dikkate alarak yanıltıcı bilgiye ilişkin sınırlayıcı idari tedbirler getirmiştir. Ancak bu tedbirlerin yeterli olmadığı noktasındaki kanaatini, konu hakkında bir suç tipi ihdas ederek ortaya koymuştur. Bu bağlamda demokratik düzenin temelini oluşturan ifade özgürlüğü bakımından TCK m.217/A'da gösterilen suç tipinin irdelenmesi gerekir.

A. KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Hukuk düzeni tarafından pozitif hukuka dahil edilen her ceza hukuku haksızlığı, korunan bir hukuki değeri ihlal eder. Nitekim suçların ihdasında korunan hukuki değerler temel alınır. Failin eyleminin korunan bir hukuki değeri ihlal etmediği

¹⁰¹ Kitapçıoğlu Yüksel (n 90) 97.

¹⁰² TCK m.125'te hakaret suçu, m.130'da kişinin hatırasına hakaret, m.132'de haberleşmenin gizliliğini ihlal, m.190/2'de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını alenen özendirme, m.214'te suç işlemeye tahrik, m.215 suçu ve suçluyu övme, m.216'da halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama, m.217'de kanunlara uymamaya tahrik, m.220/8'de suç örgütünün propagandasını yapma, m.299'da cumhurbaşkanına hakaret, m.300'de devletin egemenlik alametlerini aşağılama, m.301 Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama, m. 318'de halkı askerlikten soğutma, m. 319'da askerleri itaatsizliğe teşvik, m. 323'te savaşta yalan haber yayma, m. 325'te düşmandan unvan ve benzeri payeler kabulü; ifade özgürlüğünün sınırlandırıldığı bazı suç tipleridir. Bkz. Aslı Ekin Yılmaz, 'İfade Özgürlüğü Bağlamında Tehlike Suçlarının Düzenlenişine İlişkin Bir Değerlendirme', (2020) 17 (3) YÜHFD 155, 165.

hallerde suç oluşmayacaktır¹⁰³. “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçu; TCK’da, “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısmın “Kamu Barışına Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümünde düzenlenmiştir. Ayrıca madde metninde bulunan “kamu barışını bozmaya elverişli nitelikte” olması şartı da korunması amaçlanan hukuki değer, kamu barışı olduğunu göstermektedir¹⁰⁴. Bu kapsamda kamu düzeni ve kamu barışı kavramlarından ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmalıdır.

Bir görüşe göre kamu düzeni ile kamu barışı, birbirinden farklı kavramlardır. Bu kavramlardan kamu barışı, kamu güvenliğinin bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁵. Korunan hukuki değer olarak kamu barışı; sosyal düzen, toplumun huzuru, güven ortamını ifade eder. Ayrıca 765 sayılı Eski TCK döneminde kullanılan “amme nizamı” kavramıyla da benzer kavram olarak kullanıldığı belirtilmiştir¹⁰⁶. Kamu düzeni ise kamu barışını kapsayan bir şekilde dirlik, esenlik, sağlık, genel ahlak gibi unsurları içine alır¹⁰⁷. Kamu barışına karşı suçların düzenlenmesi, toplumun huzur ve güvenini sağlarken; aynı zamanda kamu güvenliğinin teminatını oluşturmaktadır. Dolayısıyla kamu güvenliğinin sağlanması amacına da sahip gözükmektedir¹⁰⁸. Bu çerçevede halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun, kamu barışını korumaya yönelik olarak başka suçların işlenmesini önleme amacı taşıdığını da söylemek mümkündür¹⁰⁹. Anayasanın 26. maddesinde kamu düzeni; devletin bölünmez bütünlüğünün

---

¹⁰³ Nevzat Toroslu, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu (Savaş Yayınevi 2019) 159.

¹⁰⁴ Can ve diğerleri (n 2) 72; Kitapçıoğlu Yüksel (n 90) 96.

¹⁰⁵ Cem Şenol, ‘Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)’, (2022) (50) CHD 331, 333.

¹⁰⁶ Haluk Toroslu, ‘Kamu Barışına Karşı Suçlar Bakımından Tahrik Kavramı’ iç Muharrem Özen ve diğerleri, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan CILT-II (Ankara Üniversitesi Basımevi 2015) 1201.

¹⁰⁷ Şenol (n 105) 340.

¹⁰⁸ Tolga Babayağmur ve diğerleri, ‘The Crime of Publicly Disclaiming Information to the Public Added to the Turkish Criminal Law No. 5237 by the Disinformation Law’ (2023) 29 GSI Articleletter 286, 291.

¹⁰⁹ Toroslu (n 106) 1204.

korunması, suçların önlenmesi gibi ifade özgürlüğünü sınırlama nedenleri göz önüne alındığında; korunan hukuki değerlerin ifade özgürlüğü ile çeliştiğini söylemek pek mümkün değildir. Demokratik bir toplumun temini için öncelikle bireylerin huzur ve güven içerisinde yaşayabilecekleri bir ortam sağlanmalıdır. Düzen ve huzur, ifade özgürlüğünü getirirken; ifade özgürlüğü de demokratik düzenin oluşmasını sağlar. Kamu barışı ve kamu güvenliği, ifade özgürlüğünün karşısında değil yanında konumlanmaktadır. Ancak sınırlama nedenleri tek başına yeterli değildir. Temel hak ve özgürlüklerin diğer sınırlama şartları sağlandığı ölçüde ifade özgürlüğü, kamu barışı ve kamu güvenliği için sınırlandırılabilir. Diğer yandan bu suçun koruduğu başka bir hukuki değer, bireylerin ifade özgürlüğüdür. Zira yanıltıcı haberin yasaklanması, düzenlemenin amacının bireylerin doğru habere erişim hakkını korumak olduğunu göstermektedir¹¹⁰.

B. TİPİKLİĞİN OBJEKTİF (NESNEL) UNSURLARI

1. Fail, Mağdur ve Konu

TCK m.217/A'nın metninde, bu suçun yalnızca internet üzerinde işlenebileceğine ilişkin bir bilgi mevcut değildir. Kanun teklifinin gerekçesinde ise internet ve dijital platformlarda yanıltıcı bilginin yayılmasının önlenmesi amacı olduğu görülmektedir. Madde metni ve teklif gerekçesinde, yanıltıcı bilgiyi yayma eylemi gerçekleştirilirken internet ve dijital platform kullanma konusunda bilgiye sahip olma şartı da aranmamıştır. Dolayısıyla bu suç özgü suçlardan değildir, herkes tarafından işlenebilir¹¹¹.

Bu suçun mağdurunun toplumu oluşturan herkes olduğu söylenebilir¹¹². Korunan hukuki değerlerin kamu barışı, kamu düzeni, ifade özgürlüğü olduğu nazara

¹¹⁰ Şenol (n 105) 333, 334.

¹¹¹ Ibid 337; Murat Balcı ve Kerim Çakır, 'Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)', (2023) 9 (1) AndHD 1, 8.

¹¹² Can ve diğerleri (n 2) 73; Şenol (n 105) 337; Balcı ve Çakır (n 111) 8.

alındığında; bireylerden ziyade tüm toplumu etkileyen bir yapıda olması nedeniyle eylem, tüm topluma karşı işlenmiş sayılır. Madde metni ve başlığında da ‘halk’ sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir. ‘Halk’ sözcüğünden toplumu oluşturan herkes anlaşılmalıdır¹¹³.

Suçun konusuna baktığımızda “*ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgi*” ifadesi dikkat çekmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere ‘bilgi’ kavramı, AİHM kararlarında “gerçek” ile bir tutulmaktadır. Buna karşılık değer yargıları, bilginin kapsamına girmediği için bu suçun konusunu oluşturamaz. Madde gerekçesinden, belirli değer yargıları ve kanaat açıklamalarının da bu kapsama girebileceği anlaşılmaktadır¹¹⁴. Ancak TCK m.217/A’dan yalnızca “bilgi” kavramına ilişkin bir çıkarım yapılabilir. Dolayısıyla gerekçeye rağmen bilginin kapsamına girmeyen değer yargılarının bu suçun konusunu oluşturmayacağına şüphe yoktur¹¹⁵. Burada madde metni ile teklif gerekçesinin çeliştiğini belirtmek gerekir. Metin, gerekçe ile çeliştiğinde madde metni esas alınmalıdır. Aksi durumda suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir güvencesi olan belirlilik ilkesi ihlal edilmiş olur¹¹⁶.

“Gerçeğe aykırı bilgi”, yukarıda da belirttiğimiz üzere yanıltıcı bilgi kavramından daha geniş olan yanlış bilgi kavramı ile eşdeğer bir anlama sahiptir. Başlığında “yanıltıcı bilgi” ifadesi yer almasına rağmen madde metninde “gerçeğe aykırı bilgi” kavramının kullanılması, bir çelişkiye yol açmıştır. Çünkü gerçeğe aykırı

¹¹³ Balcı ve Çakır (n 111) 8.

¹¹⁴ Nitekim gerekçede ifade özgürlüğünün korunması bakımından tipik eylemin gerçekleşmesi için halk arasında endişe, korku veya panik yaratma saiki aranmışsa da bu durumda değer yargıları da eylem unsuruna dahil kabul edilmiş sayılmaktadır.

¹¹⁵ Şenol (n 105) 338; Yazara göre lafzi yorum metodu kullanıldığında, düşünce açıklamaları bu suçun konusunu oluşturamayacaktır. Bunun yanında yazarın bizim de katıldığımız görüşüne göre haber verme sınırı kapsamındaki düşünce açıklamaları da bu suçun konusunu oluşturamayacaktır. Aksi takdirde ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında gerekli olan şartların sağlanmayacağı kanaatindeyiz. Örneğin gelecekte olmasını beklediği bir hususa ilişkin düşüncesini paylaşan kişinin paylaşımı, bu suçun konusunu oluşturamayacaktır.

¹¹⁶ Kitapçoğlu Yüksel (n 90) 98.

bilgi, yanıltıcı bilgiyi de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Bu kapsamda failin gerçeğe aykırı olduğunu bildiği bir bilgiyi yayması eylemi ile gerçeğe aykırı olduğunu bilmediği bir bilgiyi yayması eylemi arasında niteliksel bir farklılık bulunmalıdır. Ancak bu durum, tipikliğin subjektif unsuru başlığında ele alınacaktır. Ayrıca yanıltıcı bilgi ile gerçeğe aykırı bilgi, birbirinden farklı kavramlardır. Suç tipinde “gerçeğe aykırı bilgi” nitelemesi yapmak, bu suçu ifade özgürlüğünü daha geniş sınırlayacak bir konuma taşımıştır. Venedik Komisyonu Görüşü’nde de bu husus eleştirilerek kavramların birbirlerinden farklı olduğu; yanlış ve yanıltıcı bilgi kavramları ile suçun konusunu oluşturacak gerçeğe aykırı bilginin ne olacağı noktasındaki ölçütlerin açık olarak belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır¹¹⁷. Dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus, bilginin gerçek olup olmadığının tespitinin hangi kaynaktan yapılacağıdır. Nitekim gerçeğin yalnızca siyasal iktidar ve buna bağlı idare tarafından yapılması, ifade özgürlüğü bakımından sakıncalıdır¹¹⁸. Bilginin gerçek olup olmadığı her somut olayda ayrıca değerlendirmeye tabi tutulmalı; bağımsız ve tarafsız olmayan idare, bu konuda başvurulacak tek kaynak olmamalıdır.

Madde metninde bilginin niteliği de belirtilmiştir. Buna göre “ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili” gerçeğe aykırı bir bilgi, bu suçun konusunu oluşturmaktadır. İç ve dış güvenlik kavramı, kanun tarafından açıklanmadığı ve kavramın neyi ifade ettiği belirli olmadığı için madde metni, belirlilik ilkesine uygunluk taşımamaktadır. Kamu düzeni kavramının zaten iç ve dış güvenlik kavramını kapsadığı, bu kavramın madde metninde bulunmasına da lüzum olmadığı eleştirisi haklı olarak getirilmiştir¹¹⁹. Dış güvenliğin “ülkeye karşı dışarıdan yapılan müdahalelere karşı savunma” olarak tanımlanabileceğini

¹¹⁷ Venedik Komisyonu, Acil Ortak Görüşü
[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2022\)032-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2022)032-e)
 par. 40, Son Erişim Tarihi: 01.12.2023.

¹¹⁸ Balcı ve Çakır (n 111) 9.

¹¹⁹ Şenol (n 105) 339.

söyleyebilesek de öğretide uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır¹²⁰. Benzer şekilde iç güvenliği de “ülke içinde yaşanan kamu düzenini bozucu faaliyetlere karşı savunma mekanizması” olarak tanımlamak mümkündür. Kamu düzeni kavramı, korunan hukuki değer başlığında belirtildiği üzere kamu barışının yanında dirlik, esenlik, genel sağlık ve ahlaki da kapsayan geniş bir kavramdır¹²¹. Bu nedenle genel sağlığın da maddede sayılması tekrara düşmekten başka bir şey değildir¹²².

2. Eylem

Gerçeğe aykırı bilginin, kamu barışını bozmaya elverişli bir şekilde ‘alenen yayılması’, bu suçun eylem unsurunu oluşturmaktadır. Yayma eylemi sözlükte “birçok kimseye duyurmak” anlamına sahiptir¹²³. Bu kapsamda suçun konusu olan gerçeğe aykırı bilginin fail tarafından birden fazla kişinin ulaşabileceği şekilde erişilir hale getirilmesi, suçun eylem unsurunu oluşturacaktır¹²⁴. Yayma eyleminin alenen gerçekleştirilmesi gerekir. Bu durumda kapalı bir özel grup içerisindeki yayma eylemi, bu suçun eylem unsurunu oluşturmaz. Aleniyetin arandığı diğer suç tiplerine bakıldığında “belirsiz sayıdaki kişi tarafından algılanabilir olma” şeklinde açıklandığı görülmektedir¹²⁵. Nitekim aleni kelimesi; “açık, ortada, meydanda, herkesin içinde yapılan” anlamına gelmekte olup¹²⁶; herkesin açık erişime sahip olmadığı bir ortamda yayma eyleminin gerçekleşmesi durumunda, bu suçun eylem unsuru oluşmaz. Gereğesinden anlaşılacağı üzere sosyal medya ve internet hedeflenerek ihdas edilmiş bu düzenleme açısından örneğin; belirlenebilir sayıda kişinin olduğu kapalı bir sosyal medya grubunda

¹²⁰ Ibid 340.

¹²¹ Ibid 340.

¹²² Toplumun bulaşıcı, yaygın hastalıklardan uzak ve uygun koşullarda yaşamını sürdürmesi, ‘genel sağlık’ olarak tanımlanmaktadır; Ibid 340.

¹²³ TDK, <<https://sozluk.gov.tr/>> Son Erişim Tarihi: 02.12.2023.

¹²⁴ Şenol (n 105) 334.

¹²⁵ Can ve diğerleri (n 2) 74.

¹²⁶ TDK, <<https://sozluk.gov.tr/>> Son Erişim Tarihi: 02.12.2023.

yapılan bir paylaşımın bu suçu oluşturmayacağını söyleyebiliriz.

Yayma suretiyle paylaşılan bilginin birden fazla kişi tarafından öğrenilmesinin suçun tamamlanması açısından bir şart olmadığı ve eylem gerçekleştiği anda suçun tamamlanacağı, öğretide genel olarak kabul görmektedir¹²⁷. Madde gerekçesinde, yayma eyleminin kamu barışını bozmaya ‘elverişli’ olması ölçütünün; suçun somut tehlike suçu olduğunun vurgulanması amacına yönelik olduğu belirtilmiştir. Bir görüşe göre elverişlilik şartı burada bir objektif cezalandırılabilme şartı olarak, cezalandırmanın daraltılması amacını ihtiva eder ve tipiklik unsurunun dışındadır¹²⁸. Bu bakımdan suçun elverişlilik unsurunun oluşmaması halinde ceza verilmeyecektir. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre bu suçun kamu barışını bozmaya elverişli olma ölçütü, tipiklik unsuruna dahildir. Bu kapsamda yayma eyleminin bir sonuca ulaşmaması, bu suçun bir tipik unsurunun eksikliği demektir. Suçun bir unsuru eksik olacağından beraat kararı verilecektir. Dolayısıyla elverişlilik şartı, bu madde bakımından tipikliğin bir unsuru olarak kabul edilmelidir¹²⁹. Gerçeğe aykırı bilginin yayılmasının kamu barışını bozmaya elverişli olup olmadığının değerlendirilmesinde AİHM, AİHS’nin 10. maddesinin sınırlandırma kriterlerinin esas alınması gerektiğini belirtmiştir¹³⁰. Gerçekten AİHM’nin kararlarında da sıklıkla belirttiği üzere ifade özgürlüğü, yalnızca toplumun çoğunluğunun benimsediği görüşleri değil; çoğunluğun rahatsız olduğu, devletin beğenmediği, politikalarına aykırı olan, rahatsız eden; hatta şok eden bilgi ve düşünce açıklamalarını da kapsar¹³¹. Bu bağlamda toplum açısından her ne kadar rahatsız edici olursa olsun, kamusal birimler bu ölçütleri gözeterek bilgi yanlış da olsa madde kapsamında korunan hukuki değerleri ihlal amacı bulunmayan failin eylemini tolere etmelidir.

¹²⁷ Şenol (n 105) 334.

¹²⁸ Balcı ve Çakır (n 111) 3.

¹²⁹ Şenol (n 105) 336.

¹³⁰ Ibid 336.

¹³¹ Handyside v. UK, App no 5493/72 (ECHR, 7 Aralık 1976) par. 49.

Sosyal medyada yeniden paylaşma (*repost*) veya beğenme şeklinde gerçeğe aykırı bilginin yayılmasının bu suçun eylemini oluşturup oluşturmayacağı, bu suç bağlamında yanıtlanması gereken diğer bir sorudur. Görünüşte gerçek gibi duran bir bilgi veya haberin sosyal medyada beğenilmesi veya yeniden paylaşılması durumunda; kullanıcıya ait hesabın takipçileri, bu beğeni ve paylaşımları görebilmektedir. Bu eylemi gerçekleştiren failin kastı ve gerçeğe aykırı bilgiyi önceden bilip bilmemesi, kritik noktadır. Bu çerçevede fail, bilginin gerçeğe aykırı olduğunu bilmesine rağmen bir paylaşım yapıyorsa, artık korunan hukuki değeri ihlal etme iradesinin varlığından söz edilebileceği için yayma amaçlı yeniden paylaşma ve beğenme bu suçun eylem unsurunu oluşturabilir. Ancak böyle bir amaca sahip olmayan bir eylem, bu suçun tipik unsurunu oluşturmaz¹³². Dolayısıyla her olayda bu belirlemenin somut koşullar çerçevesinde yapılması gerekmektedir.

3. Nitelikli Haller

a. TCK m.217/A'da Yer Alan Nitelikli Haller

Failin gerçek kimliğini gizlemesi veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde eylemi gerçekleştirmesi halinde; verilen cezanın yarı oranında arttırılacağı, TCK m.217/A f.2'de belirtilmiştir. Burada iki farklı nitelikli hal, tek cümlede ele alınmıştır. Fıkra da yer alan iki durumdan birinin gerçekleşmesi, nitelikli halin oluşması bakımından yeterli sayılacaktır. Gereğesinde sosyal medya ve internette yer alan gerçeğe aykırı bilgiye karşı ihdas edildiği vurgulanan bu suç işlenirken, failin kimliğini gizlemesinin cezayı artıran bir nitelikli hal olması, düzenlemeye uygun düşmektedir. Nitekim anonim bir hesapla internet üzerinden bu suçun işlenmesi, failin suçtan kurtulma imkanını artırarak suçun işlenişini de kolaylaştırmaktadır. Sosyal medyada kimliğini gizleyerek (örneğin sahte bir kullanıcı adı almak suretiyle) eylemi gerçekleştiren fail, bu nitelikli halden

---

¹³² Balcı ve Çakır (n 111) 8.

sorumlu olacaktır. Failin gerçek kimliği, IP adresi aracılığı ile kolluk tarafından tespit edilebilecek durumda olsa bile sosyal medyada bu gerçek kimliğinin anlaşılabilmesi, nitelikli halden sorumluluk bakımından yeterlidir¹³³. Aynı fıkrada belirtilen diğer nitelikli hal olan suçun örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hali için failin örgütün üyesi olması gerekmemektedir. Örgüt üyesi olmamakla birlikte bir örgütün faaliyeti çerçevesinde bu suçun işlenmesi halinde de bu suç oluşacaktır¹³⁴. Fıkrada sözü edilen örgüt kavramının TCK m.220 kapsamında örgüt olarak kabul edilen suç örgütünün yanında terör örgütlerini de kapsayıp kapsamadığı noktasında belirsizlik mevcuttur¹³⁵. Bu durum, hukuki güvenlik (suçta ve cezada kanunilik) ilkesi açısından ciddi tereddütlere yol açmaktadır.

b. TCK m.218'de Yer Alan Nitelikli Hal

TCK m. 218'de Kamu Barışına Karşı Suçlara ilişkin Beşinci Bölümde gösterilen m.213, m.214, m.215, m.216, m.217 ve m.217/A kapsamında yer alan suçlar açısından; bu suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir. TCK m.6/1-g'de "basın ve yayın yolu ile" deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınların anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. 7418 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle "internet haber siteleri", 5187 sayılı Basın Kanunu kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda eylemin internet haber siteleri aracılığı ile gerçekleştirilmesi durumunda, bu nitelikli hal söz konusu olabilecektir.

¹³³ Şenol (n 105) 342; Aksi bir görüşe göre ise failin kimliği belirlenebilir durumda ise bu nitelikli halden sorumlu olmayacaktır. Bkz. Balcı ve Çakır (n 111) 11; Ersan Şen, 'Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu', <www.hukukihaber.net/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-1> Son Erişim Tarihi: 08.12.2023.

¹³⁴ Şenol (n 105) 342. Örgüt üyesi olarak da failin bu suçu işlemesi mümkündür. AYM'nin 20.10.2023 tarih E.: 2023/132; K.: 2023/183 sayılı kararı ile TCK m.220/6 hükmü iptal edilmiştir. İptal kararının 08.04.2024 tarihinde yürürlüğe gireceği kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda eylemi gerçekleştirenin örgüt üyesi olması halinde ayrıca m.220 kapsamında cezalandırılmayacağı söylenebilir.

¹³⁵ Can ve diğerleri (n 2) 80.

Öğretideki bir görüşe göre sosyal medyada yer alan paylaşımların suçun konusunu teşkil etmesi halinde bu nitelikli hal oluşacaktır¹³⁶. Bu görüşün esas alınması halinde, gerekçesinde internet ve sosyal medya hedeflenerek ihdas edildiği belirtilen m.217/A'nın her uygulanmasında bu nitelikli halin uygulanması söz konusu olacaktır. Bu durumda, suçun temel halinin neredeyse hiçbir zaman uygulanmaması gibi bir durumla karşılaşılacaktır¹³⁷. Bu bakımdan m.218'de yer alan nitelikli halin sosyal medyayı kapsamadığı görüşü, daha isabetli görünmektedir.

C. TİPKLİĞİN SUBJEKTİF (ÖZNEL) UNSURU

TCK m.217/A'da düzenlenen suç, ancak kasten işlenebilir. Kanunda taksirli hali düzenlenmediği için taksirle bu suçun işlenebilmesi mümkün gözükmemektedir. Ancak suçun tipiklik unsurunun tamamlanması için subjektif unsura saik eklenmiş ve "sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saiki", suçun oluşması için gerekli kılınmıştır¹³⁸. Bu çerçevede fail, eylemi kasten gerçekleştirmesine rağmen bu saik dışında hareket ediyorsa; bu durumda failin eylemi suç oluşturmayacaktır¹³⁹. Dolayısıyla olası kast ile eylemin gerçekleştirilmesi halinde tipikliğin subjektif unsurunun oluşmayacağı söylenebilir¹⁴⁰. Failin gerçeğe aykırı olduğunu bildiği ve bilmediği bir bilgiyi

¹³⁶ Şenol (n 105) 343.

¹³⁷ Can ve diğerlerine göre bu nitelikli halin düzenlenme amacı basın ve yayın organlarının bu suçun işlemleri halinde daha ağır ceza ile cezalandırılmaları isteğidir. Çünkü demokratik bir düzende toplumu aydınlatma görevini de üstlenen basının bu görevinin gereklerine aykırı davranmak suretiyle belirtilen eylemleri gerçekleştirmesinin daha ağır bir yaptırım gerektirdiği düşünülmüştür; Can ve diğerleri (n 2) 80.

¹³⁸ Güçlü Akyürek, 'Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Üzerine Düşünceler (TCK m.217/A)' (2022) 1 (2) MEFHFD 207, 211.

¹³⁹ Kanun koyucu olası kastı devre dışı bırakmak maksadıyla kanun metnine bu şekilde bir saik, maksat eklemek yoluna gitmektedir. Bkz. Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku (23. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023) 245.

¹⁴⁰ Şenol (n 105) 343. Kast, TCK m.21/1 c. 2'de "*Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi*" olarak tanımlanmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde ise olası kast "*Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleştirilebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi*" olarak tanımlanmıştır.

yayması eylemleri arasında niteliksel bir farklılık bulunduğunu, yukarıda belirtmiştik. Failin tipiklikte yer alan unsurların tümünü bilmesi; diğer deyişle subjektif unsur olan kastın kapsamına tipiklikte yer alan öğelerin tamamının girmesi gerekmektedir¹⁴¹. Bu kapsamda suçun konusunu oluşturan gerçeğe aykırı bilginin aslında doğru olduğunu düşünerek bu eylemi gerçekleştiren fail, bu hatasından yararlanacaktır¹⁴². Benzer şekilde “kamu barışını bozmaya elverişlilik” şeklinde maddede belirtilen ve tipikliğin içerisinde kabul ettiğimiz unsurun da failin kastının kapsamında olması gerekmektedir¹⁴³.

Bunların dışında halk arasında endişe, korku veya panik yaratma saikinin varlığının nasıl saptanacağına ortaya konması gerekir. Endişe, “üzücü veya kötü bir şey olacağı korkusundan doğan tedirginlik” anlamına gelmektedir. Korku, “bir tehlike karşısında duyulan tedirginlik”tir. Panik ise ani ve büyük korku anlamına gelmektedir¹⁴⁴. TCK m.217/A’da düzenlenen saik son derece subjektif bir değerlendirmeye konu olabilecek niteliktedir, ifade özgürlüğü bakımından problemlili bir durumdadır. Çünkü endişe, korku, panik gibi kavramlar gözlemlenebilir gibi gözükse de her bireyde aynı seviyede ortaya çıkmaz. Endişe, korku, panik kavramlarından failin ne anladığı da subjektif bir yargı konusudur. Dolayısıyla fail tarafından belirlenebilir bir olgu olmayan bu kavramlara dayanılarak demokratik bir toplumda suç ve özgürlüğü bağlayıcı yaptırım ihdas edilmesi doğru değildir. Ceza hukukunun bakış açısı yalnızca teorik noktadan değil, uygulama penceresinden de irdelenmelidir. Pratikte yanıltıcı bilginin halk arasında bir endişe, korku ya da panik oluşturup oluşturmayacağı hususu; subjektif yargıları içerecektir. Dolayısıyla bunların kesin olarak tespiti mümkün değildir. Bu durum, yargılama safhasında da problemlerin doğmasına yol açacak

¹⁴¹ Öztürk ve Erdem (n 139) 243; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (16. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023) 161.

¹⁴² Suçun konusunun özelliği hususunda hataya düşen fail, bu hatasından yararlanır. Bkz. Koca ve Üzülmöz, (n 141) 258; Balcı ve Çakır (n 111) 12.

¹⁴³ Şenol (n 105) 344.

¹⁴⁴ TDK, <<https://sozluk.gov.tr/>> Son Erişim Tarihi: 09.12.2023.

niteliktedir¹⁴⁵. Nitekim bu suçun yargılama konusu teşkil ettiği her olayda, hakim tarafından farklı değerlendirme yapılmasına yol açacak bir düzenleme mevcuttur. Bu durumda kanunun nasıl uygulanacağı konusunda bir belirsizlik ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla suçta ve cezada kanunilik ilkesinin güvencesi olan belirlilik ilkesinin ihlali gündeme gelecektir. Aynı zamanda belirttiğimiz hususlar bağlamında temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması şartlarının da ihlal edildiği görülmektedir.

D. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

TCK m.218'in 2. cümlesinde suçun tipik unsuru tamamlansa bile haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç teşkil etmeyeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla bu suç açısından "bir hakkın kullanılması" hukuka uygunluk sebebi çerçevesinde haber verme hakkı ve ifade özgürlüğünü ele almak gerekir. TCK m.26'da yer alan "bir hakkın kullanılması", genel bir hüküm olarak karşımıza çıkmaktadır. TCK m.218'de ise çalışmamızın konusu olan TCK m.217/A'yı da kapsayan bazı suç tipleri açısından özel olarak haber verme hakkı ve ifade özgürlüğünün hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlendiği görülmektedir. Ancak tipikliğin objektif ve subjektif unsurlarının gerçekleştiği bir durumda gerçeğe aykırı bilgiyi kamu barışını bozmaya elverişli şekilde halkta korku ve panik yaratmak amacıyla yayan failin eylemi, ne haber verme hakkı ne de ifade özgürlüğü bakımından hukuka uygun kabul edilmez¹⁴⁶. Bu kapsamda m.218'in ikinci cümlesinde yer alan düzenleme m.217/A'yı kapsamına alsa da uygulama alanı bulacağı bir nokta bulunmamaktadır.

E. KUSUR

Öğretide bu suç açısından kusuru azaltan veya kaldıran bir durum olmadığı

---

¹⁴⁵ Balcı ve Çakır (n 111) 12.

¹⁴⁶ Şenol (n 105) 345-346.

belirtilmektedir¹⁴⁷. Gerçekten de suçun ihdas ediliş biçimi sebebiyle herhangi bir hukuka uygunluk sebebinin oluşma imkanı olmadığı gibi kusurluluğu etkileyen herhangi bir neden de bulunmamaktadır.

F. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

1. Teşebbüs

TCK m.217/A'da tipikliğin içerisinde “kamu barışını bozmaya elverişlilik” şartına yer verilmiştir. İlgili gerekçede “somut tehlike suçu” olduğunu belirtmek için özellikle maddeye eklendiği belirtilen elverişlilik koşulu değerlendirildiğinde; sırf hareket suçu olarak icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği durumlarda teşebbüsün mümkün olduğunu söyleyebiliriz¹⁴⁸. Örneğin çok fazla ziyaret edilen bir internet haber sitesinde, bir sorumlunun yanıltıcı bilgiyi siteye yerleştirdikten sonra görünür kılmasından hemen önce kolluk tarafından müdahale edildiği varsayımında eylem, teşebbüs aşamasında kalacaktır.

2. İçtima

TCK m.217/A bakımından zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür. Nitekim, TCK m.43 son cümlede mağduru belli olmayan suçlar bakımından da zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda failin farklı zamanlarda, aynı suç işleme kararı kapsamında bu suçu işlemesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir¹⁴⁹. Örneğin, failin aynı yanıltıcı bilgiyi önce internet sitesinde yayınlaması, daha sonra sosyal medya hesaplarından paylaşması eylemleri; zincirleme suç olarak kabul edilerek tek bir ceza uygulanmalıdır. Ancak TCK m.43/2'de düzenlenen aynı neviden fikri içtima hükümleri, bu suç bakımından uygulama alanı bulmayacaktır¹⁵⁰. TCK m. 219'da

¹⁴⁷ Şenol (n 105) 346; Can ve diğerleri (n 2) 82.

¹⁴⁸ Öztürk ve Erdem (n 139) 470; Devrim Aydın, ‘Suça Teşebbüs’ (2006) 55 (1) AÜHFHD 85, 110.

¹⁴⁹ Şenol (n 105) 347.

¹⁵⁰ Ibid 347.

yer alan “görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma” suçu ile çalışmamızın konusunu oluşturan m.217/A’da yer alan suç tipi arasında TCK m.44’te düzenlenen farklı neviden fikri içtima hükümleri uygulanabilecektir¹⁵¹. TCK m.267’de gösterilen iftira suçu ile m.217/A’da gösterilen suçun aynı anda gerçekleştiği bir varsayımda, bu iki suç tipi arasında fikri içtima hükümleri uygulanmalıdır¹⁵². TCK m.220/4’te de belirtildiği üzere, suç işlemek amacıyla kurulan örgütün faaliyeti çerçevesinde bu suç işlendiği takdirde, örgüt üyesi hem m.220/2 kapsamında hem de m.217/A/2’de gösterilen nitelikli halden sorumlu olacaktır. AYM’nin iptal kararı gereği örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına bu suçu işleyen fail, örgüte üye olma suçundan ayrıca cezalandırılmaz¹⁵³.

3. İştirak

TCK m.217/A’da düzenlenen suç bakımından genel iştirak hükümlerinin uygulanacağını belirtmek gerekir¹⁵⁴. İştirak açısından özellikli bir durum mevcut değildir. İnternet haber sitesi veya sosyal medyada fail tarafından gönderilmiş gerçeğe aykırı bilginin beğenilmesi ve paylaşılması hususunda iştirak noktasında bir ayırım yapmak gerekmektedir. Sırf bu suçun işlenmesi için fail ile ortak suç işleme kararı kapsamında paylaşım yapan kişi de bu suçun müşterek faili olacaktır. Ancak fail ile ortak bir suç işleme kararı olmaksızın yapılan paylaşım, iştirak oluşturmayacaktır¹⁵⁵.

SONUÇ

İnternet, hayatımızda pek çok kolaylık sağlamıştır. Bunlardan biri de iletişimin anlık, sansürsüz ve sınırsızlığıdır. İnternete ulaşım kolaylığı sayesinde insanlar;

---

¹⁵¹ Ibid 347.

¹⁵² Babayağmur ve diğerleri (n 108) 326.

¹⁵³ AYM, 26.10.2023 tarih ve E.: 2023/132; K.: 2023/183 sayılı kararı ile TCK m.220/6 hükmünü iptal etmiştir. İptal kararı 08.04.2024’te yürürlüğe girecektir.

¹⁵⁴ Şenol (n 105) 346; Can ve diğerleri (n 2) 83.

¹⁵⁵ Bu ortak karar, kastın yanında aranıyorsa saiki de kapsmalıdır. Bkz. Öztürk ve Erdem (n 139) 409-410.

tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar başkalarına fikirlerini duyurabilme, bilgi alma ve verme imkanına sahip olmuştur. Ancak bu durum, korunan hukuki değerlerin ihlaline neden olabilecek eylemlerin de kolaylaşmasına neden olmaktadır. Sahte haber ve bilginin varlığı yeni değildir, ancak özellikle son yıllarda sosyal medyanın da popülerliği sayesinde yayılma hızı inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Bunun önüne geçebilmek için devletler ve düzenleyici kurumlar, çeşitli önlemler almaya başlamıştır. Ancak bu önlem ve sınırlamalar uygulanırken ifade özgürlüğü, bilgi alma ve verme hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin Anayasada, AYM ve AİHM kararlarında öngörülen kurallara göre hareket edilmelidir. Ülkemizde de yanıltıcı bilgiye karşı kanun koyucu tarafından 13.10.2022 tarihinde TCK'ya m.217/A hükmü konulmuştur. İlgili düzenleme bağlamında öncelikle yanıltıcı bilgiye karşı son çare olarak uygulanması gereken ceza hukukuna başvurulmasının gerekli olup olmadığı sorusunu sormak gerekir. Burada ayrıca ifade özgürlüğü ile bilgi alma ve verme hakkının da yanıltıcı bilgi açısından değerlendirmelerinin yapılması, bu soruların özgürlük ve güvenlik dengesi bağlamında cevaplanması gerekmektedir.

Devletin yanıltıcı bilgiye karşı verdiği sınırlandırma tepkisi, titizlikle yaklaşması gereken hassas bir konudur. Nitekim bu sınırlandırma, ifade özgürlüğünü zedeleyecek farklı sınırlandırmaların bir başlangıcı sayılabilir. İfade özgürlüğünün de güvenlik lehine sınırlandırılmasında “özgürlük karinesi”ne riayet edilmelidir. Sınırlama, meşru ve güçlü bir nedene dayanmadığı sürece yapılamaz. Bu sebeple özgürlüklere getirilecek sınırlamanın somut ve özgürlüklere tehdit oluşturan tehlikeleri önleyeceği kanıtlanmalıdır. Nitekim TCK m.1’de de eylemlerin ceza hukuku yaptırımlarına bağlanmasının temel sebeplerinden birinin, kişi hak ve özgürlüklerini korumak olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla kamu düzenini korumak amacıyla başka bir hakka ve özgürlüğe sınırlama getirilirken arada mevcut bulunan dengenin ifade özgürlüğü aleyhine kaybolması, aslında korunmak istenen hukuki değerlerin de kanun koyucu eliyle

ihlaline neden olabilir.

Kanun koyucunun ceza hukuku yaptırımına bağladığı eylemler, aynı zamanda temel hak ve özgürlükleri de sınırlandırmaktadır. Anayasa m.13'te öngörülen sınırlama nedenlerinin TCK m.217/A düzenlemesi bakımından dikkate alınmadığını belirtmek gerekir. Çünkü ifade özgürlüğünü sınırlayan bu düzenleme; nedene bağlılık, ölçülülük, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama şartlarını sağlamamaktadır. TCK m.217/A hükmü, mevcut haliyle hukuka aykırıdır. Kanun koyucu, madde metninde geçen ifadeleri hukuki güvenlik ilkesi gereği titiz bir biçimde seçmelidir. TCK m.217/A'da belirtilen düzenleme bakımından yanıltıcı bilgi kavramı yerine madde metninde “gerçeğe aykırı bilgi” kavramı kullanılmıştır. Kanun koyucu kısmen ve tamamen yanlış üretilen yanıltıcı bilgi ile doğru olmayan bilgi arasındaki farkı ortadan kaldırarak sorumluluğun genişlemesine yol açmıştır. İfade özgürlüğü ile bilgi alma ve verme hakkı bağlamında sınırlamayı aşma ihtimali bulunan düzenlemede, madde metninde “gerçeğe aykırı bilgi” yerine “yanıltıcı bilgi” kavramının kullanılması isabetli olacaktır. Aksi durumda mevcut haliyle TCK m.217/A, hukuki güvenlik ilkesine aykırıdır.

Gerçeğe aykırı bilginin “kamu barışını bozmaya elverişli olması” durumu ile halk arasında “sırf endişe, korku ve panik yaratma” saiklerinin nasıl tespit edileceği, uygulamada sıkıntılara yol açacak niteliktedir. Bu kavramlar objektif olmayan; herkes tarafından farklı anlaşılabilir nitelik taşımaktadır. Suçların önceden belirlenebilir ve anlaşılabilir olması, hukuk devletinin ve demokratik düzenin temel bir unsurudur. Bu kapsamda subjektif kavramlara suç ihdasında mümkün olduğunca yer verilmemesi gerekmektedir. Bilginin gerçeğe aykırı olup olmadığının kontrolü, kanun koyucu veya idare tarafından değil, çeşitli uzmanlıklara sahip toplumun farklı kesimlerinin katılım sağladığı bağımsız bir kuruluş tarafından yapılmalıdır.

Gerçeğe aykırı bilgi ve yanıltıcı bilgi kavramlarının tipikliğin subjektif unsuru bakımından da nitelik farkına neden olduğunu belirtmemiz gerekir. Nitekim bir kişinin gerçeğe aykırı olduğunu bildiği bir bilgiyi yayması ile yanıltıcı bir bilgiyi yayması arasında ciddi bir fark mevcuttur. Ancak madde metninde bu ayırım belirtilmediği için fark mevcut değilmiş gibi gözükmektedir. Çalışmada belirttiğimiz hususlar kapsamında ilgili düzenlemede değişiklik yapılması veya söz konusu düzenlemenin ilga edilmesi gerekmektedir. Yanıltıcı bilgiyle mücadelenin önemli olduğu konusu, şüphe götürmez. Ancak ceza hukuku yaptırımlarının son çare olması gerektiği unutulmamalıdır. Yanıltıcı bilgiye karşı ceza hukuku yaptırımını yerine idari yaptırım uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akyürek G, ‘Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Üzerine Düşünceler (TCK m.217/A)’ (2022) 1 (2) MEFHFD 207, 218.

Aydın D, ‘Suça Teşebbüs’ (2006) 55 (1) AÜHFD 85, 113.

Babayağmur T ve diğerleri, 'The Crime of Publicly Disclaiming Information to the Public Added to the Turkish Criminal Law No. 5237 by the Disinformation Law' (2023) 29 GSI Articleletter 286, 329.

Balcı M ve Çakır K, ‘Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)’, (2023) 9 (1) AndHD 1, 17.

Can S ve diğerleri, ‘İfade Özgürlüğü Kapsamında Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK MADDE 217/A)’ (2023) 10 (33) EJSSH 57, 89.

Chulvi CP, ‘Fake News And Freedom Of Expression And Information The Legal Framework and Policy Actions at the EU Level to Address Online Disinformation’ iç Georgios Terzis ve diğerleri (edr), Disinformation and Digital Media As A Challenge For Democracy (Intersentia 2020).

Cormode G ve Krishnamurthy B, ‘Key differences between Web 1.0 and Web

2.0.' (2008) 13 (6) First Monday
<<https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/2125/1972>> Son Erişim Tarihi: 11.11.2023.

Demirtaş S, 'Türk Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma ve Ceza Vermekten Kaçınma Eğilimi' (2019) 21 (Özel S.) 491, 515.

Erdoğan M, 'Anayasal-Demokratik Bir Rejimde Özgürlük ve Güvenlik' (2013) 12 (24) İTÜSBD 21, 29.

Erdoğan M, 'Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif' (2001) (24) Liberal Düşünce 8, 13.

Erdoğan M, 'Özgürlük-Güvenlik Dengesi mi?'
<<http://erdoganmustafa.org/ozguruluk-guvenlik-dengesi-mi/>> Son Erişim Tarihi: 05.02.2024.

Gemalmaz MS, 'İnsan Hakları Hukuku Açısından İfade Özgürlüğü', Prof. Dr. Sahir ERMAN'a Armağan (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını No: 8 1999).

González-Padilla DA ve Tortolero-Blanco L, 'Social Media Influence in the COVID-19 Pandemic' (2020) 46 (1) International Braz J Urol 120, 124.

Güneş AM, İnsan Hakları Hukukuna Giriş (4. Bası, Adalet Yayınevi 2023).

Hançerlioğlu O, 'Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar (Cilt 1) (Remzi Kitabevi 1976).

Ireton C ve Posetti J, 'Journalism, "Fake News" & Disinformation Handbook for Journalism Education and Training (UNESCO 2018)'
<<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>> Son Erişim Tarihi: 13.11.2023.

Kalabalık H, İnsan Hakları Hukuku (5. Bası, Seçkin Yayıncılık 2017).

- Kalabalık H, İnsan Hakları Hukukuna Giriş (5. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Karan U, İfade Özgürlüğü - Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-2 (Strasbourg: Avrupa Konseyi Yayınları 2018).
- Kitapçioğlu Yüksel T, ‘Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu Hakkında Bir Değerlendirme’ (2023) (207) THD 94, 106.
- Koca M ve Üzülmez İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (16. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Kulular İbrahim MA, ‘Avustralya Hukukunda Yalan Haber’, iç Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (edr), Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri) (Adalet Yayınevi 2022).
- Nunez F, ‘Disinformation Legislation and Freedom of Expression’, (2020) 10 (2) UC Irvine Law Review 783, 798.
- Özkepir R ve diğerleri, Sosyal Medya ve Basın Hukuku, (2. Bası, Seçkin Yayıncılık 2022).
- Öztürk B ve Erdem MR, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku (23. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Şen E, ‘Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu’, <www.hukukihaber.net/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-1> Son Erişim Tarihi: 08.12.2023.
- Şenol C, ‘Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)’, (2022) (50) CHD 331, 352.
- Tatar S, ‘Amerikan Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber’, iç Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (edr), Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri) (Adalet Yayınevi 2022).
- Tezcan D ve diğerleri, İnsan Hakları El Kitabı (9. Bası, Seçkin Yayıncılık 2021).

Toroslu H, 'Kamu Barışına Karşı Suçlar Bakımından Tahrik Kavramı' iç Muharrem Özen ve diğerleri, Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan CILT-II (Ankara Üniversitesi Basımevi 2015).

Toroslu N, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu (Savaş Yayınevi 2019).

Vosoughi S ve diğerleri, 'The Spread of True and False News Online', (2018) 359 (6380) Science 1146, 1151.

Westerlund M, 'The Emergence of Deepfake Technology: A Review', (2019) 9 (11) Technology Innovation Management Review 39, 52.

Yılmaz AE, 'İfade Özgürlüğü Bağlamında Tehlike Suçlarının Düzenlenişine İlişkin Bir Değerlendirme', (2020) 17 (3) YÜHFD 155,176.

İNTERNET KAYNAKLARI

<www.pewresearch.org/journalism/2016/05/26/news-use-across-social-media-platforms-2016>

<https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271>

<[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2022\)032-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2022)032-e)>

<<https://sozluk.gov.tr/>>

<<https://hudoc.echr.coe.int/>>

<<https://www.jurix.com.tr/>>

<<https://www.lexpera.com.tr/>>

<www.tbmm.gov.tr/>